

Foreldre i samlivsbrudd

*En eksplorerende studie av konfliktpregede saker
i mekling*

Elin Andersen

Innlevert som hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2010

Foreldre i samlivsbrudd

En eksplorerende studie av konfliktpregede saker i mekling

© Elin Andersen

År: 2010

Tittel: Foreldre i samlivsbrudd. En eksplorerende studie av konfliktpregede saker i mekling

Forfatter: Elin Andersen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Copycat avd. Forskningsparken

Sammendrag

Forfatter: Elin Andersen

Tittel: Foreldre i samlivsbrudd. En eksplorerende studie av konfliktpregede saker i mekling

Hovedveileder: Odd Arne Tjersland

Biveileder: Wenke Gulbrandsen

Den obligatoriske meklingsordningen ved skilsmisse ble innført i Norge i 1993, og har senere vært gjenstand for diskusjoner og endringer. Det er reist spørsmål ved om ordningen fungerer godt nok for den gruppen foreldre som står i konflikt med hverandre, og har vanskeligheter med å komme til enighet om ordninger om barn og andre aktuelle spørsmål. Hovedfokus for dette arbeidet har vært å undersøke forhold ved foreldre i mekling som er preget av konflikt. Det har blitt gjennomført kvantitative og kvalitative analyser av meklingssaker med utgangspunkt i databasen fra FORM – prosjektet (Foreldremekling ved samlivsbrudd). Funn bekrefter vesentlige likheter og forskjeller mellom foreldre som opplever et lavt og et høyt konfliktnivå. På den ene siden ser gruppene like ut hva angår ytre faktorer som alder, utdanning, ansettelsesforhold, og hvor mange felles barn de har. På den andre side skiller de seg vesentlig fra hverandre når det gjelder oppfatninger om ordninger for barn og håp om hvorvidt de kommer til å komme til enighet. Meklerne rapporterte nyanserte beskrivelser av hva de oppfattet som kjennetegn ved de mest konfliktfylte sakene, hvor blant annet de emosjonelle aspekter ved separasjonsprosessen ble fremhevet, i tillegg til kommentarer om utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldre. Avslutningsvis diskuteres meklingsordningens rammer, og hvorvidt den er fleksibel nok til å romme de terapeutiske og emosjonelle aspekter som synes viktige i møtet med særlig konfliktfylte saker.

Forord

Denne oppgaven leveres som hovedoppgave i siste semester av profesjonsstudiet i psykologi ved Universitet i Oslo. Jeg vil rette en stor takk til veilederne mine Odd Arne Tjersland og Wenke Gulbrandsen. Takk for at jeg fikk muligheten til å benytte datamaterialet i FORM – prosjektet, for at dere inkluderte meg i deres store engasjement for meklingsforskning, og for alle timer med veiledning og diskusjon. Deres hjelp og innspill har vært uvurderlig for arbeidet med denne oppgaven. I tillegg vil jeg takke Anne Marie Halberg for din tålmodighet og hjelp med de kvantitative analysene.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke min mamma, som har vært av stor betydning for arbeidet mitt. Din meklererfaring har hjulpet meg med både perspektiver og nyanser på det hele. Takk for diskusjon, oppmuntring og støtte gjennom utallige telefonsamtaler, samt gjennomlesning og tips i innspurten av arbeidet.

Min samboer Kjetil fortjener all honnør for sin ekstraordinære innsats på hjemmefronten, i tillegg til sitt bidrag av støtte, realisme og evne til å berolige meg når jeg trenger det. Og Odin, som titt og ofte hjelper meg å se livet i et større perspektiv med sine fantastiske fireåringsbetraktninger.

Sist, men viktigst av alle, takk til meklerne som bidro i innsamlingen og alle de foreldre som i en vanskelig periode av livet tok seg bryet med å delta i FORM – prosjektet og gjorde denne og flere andre undersøkelser mulig.

Oslo, oktober 2010

Elin Andersen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	IV
Forord	V
1 Innledning	1
1.1 Et arbeid med utgangspunkt i et større prosjekt.....	2
1.1.1 Foreløpige resultater fra FORM - prosjektet	3
1.2 Oppgavens avgrensninger og problemstillinger	4
1.3 Begrepsavklaringer.....	5
2 Samlivsbrudd, konflikt, og mekling	7
2.1 Samlivsbrudd; prosess og belastninger	7
2.1.1 Separasjonsprosessen	8
2.1.2 Konsekvenser av samlivsbrudd.....	10
2.2 Konflikt og konfliktforståelse	12
2.2.1 Hvordan defineres konflikt?	12
2.3 Meklingstradisjonens utvikling.....	14
2.3.1 Bakgrunn og utøvelse av norsk meklingsordning.....	15
2.3.2 Tilnærminger til mekling	17
3 Metode	22
3.1 Utgangspunkt og grunnleggende utvalg	22
3.2 Utvalg	23
3.2.1 Operasjonalisering av undergrupper	23
3.2.2 Undergruppene; utvalg i dette arbeidet	24
3.3 En kvalitativt orientert del av undersøkelsen.....	25
3.3.1 Analyse	26
3.4 Representativitet i FORM- utvalget	28
4 Resultater.....	30
4.1 Ytre kjennetegn ved foreldrene.....	30
4.2 Undersøkelse av prosessrelaterte variabler.....	34
4.3 Meklers perspektiv på høykonfliktgruppen – en kvalitativ undersøkelse	42
5 Diskusjon	48
5.1 Kjennetegn ved gruppene	48

5.2	Prosessrelaterte faktorer	49
5.3	Meklernes perspektiv på høykonfliktsakene	51
5.4	Implikasjoner for meklingsordningen	52
Litteraturliste		56
Vedlegg		61

1 Innledning

Meklingstradisjonen bygger på et internasjonalt fagfelt, og har som overordnet målsetting å frembringe kunnskap om hvordan fagpersoner kan bistå med hjelp til foreldre i samlivsbrudd. Bistanden innebærer hjelp til å komme til enighet vedrørende samarbeid om barn og andre aktuelle spørsmål. Basert på den forskningen som foreligger på dette området i dag, er det bred faglig konsensus om at foreldre som har vært i mekling får til et bedre samarbeid sammenlignet med foreldre som har gått gjennom en rettsprosess i forbindelse med samlivsbrudd (Tjersland & Gulbrandsen, 2010, Gulbrandsen & Tjersland, 2010). I Norge er det lovfestet obligatorisk mekling for alle separerende foreldre med felles barn under 16 år (Ekteskapsloven § 26 og Barneloven § 51, første og tredje ledd). Foreldre må fremvise meklingsattest for å kunne søke separasjon hos Fylkesmannen, og dokumentet er nødvendig for å søke utvidet barnetrygd fra NAV, og dersom man ønsker å reise sak om barnefordeling for domstolen. I 2009 ble 10 200 ekteskap oppløst, mens 11 900 par tok ut separasjon. Det samme året ble 20 200 meklinger avsluttet, noe som var en økning på åtte prosent fra året før (Statistisk Sentralbyrå, 2010). Dersom man inkluderer eventuelle nye partnere, samt deres barn og øvrige familie, ser man at det er mange personer som berøres av samlivsbrudd eller skilsmisse hvert år. I mange tilfeller kan det dreie seg om 10 til 15 personer for hver familie som er involvert i det som skjer (Tjersland, 1992). Meklingsordningen i Norge er unik i den forstand at den berører samtlige familier i samlivsbrudd, og kan derfor potensielt ha en hjelpende effekt for svært mange familier. Ikke minst med tanke på familier som er preget av konflikt og krise når de går gjennom en prosess med samlivsbrudd og påfølgende utforming av en ny form på familien.

Over de siste 20 årene har flere empiriske studier påvist sammenhenger mellom foreldrekonflikt og skadevirkninger på barns utvikling og psykiske helse (Amato, 1994, 2000, 2005, Amato & Cheadle, 2005, Walton, Oliver & Griffin, 1999). I 2009 opplevde nær 10 000 barn under 18 år i Norge at foreldrene skilte seg, og 13 400 opplevde at foreldrene tok ut separasjon (Statistisk Sentralbyrå, 2010). Undersøkelser med fokus på skilsmisser har vist at barns problemer og tilpasningsvansker som kan oppstå i forbindelse med skilsmisser, har en sterkere sammenheng med langvarige og tunge konflikter mellom foreldrene enn med selve skilsmissen (Amato, 1994, Walton et al, 1999). Dette har bidratt til å rette fokus på hvordan

foreldre som står oppe i et vanskelig brudd kan hjelpes på en best mulig måte til å greie og samarbeide om sine felles barn.

Hensikten med meklingsordningen fra den ble innført i 1993 har vært å hjelpe foreldre med å komme fram til avtaler om foreldreansvar, samværsrett og barnets faste bosted. Det skal vektlegges hva som vil være den beste ordningen for det enkelte barn, og man skal forsøke å hjelpe til med å ivareta barnets situasjon under og etter bruddet (Barne -, ungdoms- og familieetaten, 2008). Dette gjøres gjennom samtale med foreldre om hvordan de skal samarbeide om sine felles barn i fremtiden (Tjersland, 1992). Meklingsordningen har siden den ble innført blitt gjenstand for enkelte modifikasjoner, parallelt med at det har foregått en kunnskapsutvikling på meklingsfeltet både i Norge og internasjonalt (blant annet Ekeland & Myklebust, 1997, Tjersland & Gulbrandsen, 2010, Walker, 2010).

Undersøkelser og forskningsfunn i Norge har i senere tid reist spørsmål om meklingsordningen slik den ser ut i dag fungerer slik den var intendert å fungere. Det har blant annet blitt stilt spørsmål ved om meklingsordningens utforming er godt nok tilrettelagt for å være til hjelp for de foreldre som opplever høy grad av konflikt og som har store vanskeligheter med å komme fram til felles avtaler i forhold til felles barn (Ekeland & Myklebust, 1997, Walther & Skahjem, 2008, Tjersland & Gulbrandsen, 2009). Som nevnt er disse barna særlig utsatt for blant annet psykiske belastninger, og mange får vanskeligheter senere i livet. Dersom det er tilfellet at ordningen ikke fungerer i forhold til disse sakene, kan det tyde på at formålet med ordningen ikke blir ivaretatt tilfredsstillende. Mekleres erfaringer med lovendringen i sammenheng med spørsmålet om hvorvidt meklingsordningen fungerer etter lovgivers intensjon, har vært med på å utløse pågående diskusjoner og undersøkelser i forhold til meklingsordningen og metodebeskrivelser på meklingsfeltet.

1.1 Et arbeid med utgangspunkt i et større prosjekt

Denne oppgaven er en del av et større evalueringsprosjekt av meklingsordningen som på bestilling fra Barne -, likestillings - og inkluderingsdepartementet ble påbegynt i 2007 ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo. FORM – prosjektet (Foreldremekling ved samlivsbrudd) har som hovedmål *“å frembringe kunnskap fra norsk meklingspraksis som kan bidra til at hjelpepersonell innenfor dette feltet kan utvide sin kunnskap og kompetanse til å hjelpe foreldre og barn i konfliktfylte separasjoner”* (Gulbrandsen & Tjersland, 2007 s. 6).

Arbeidet har blitt ledet av professor i psykologi Odd Arne Tjersland og forsker og spesialist i klinisk psykologi Wenke Gulbrandsen. Prosjektets forskningsgruppe har samlet inn datamateriale som bygger på et utvalg meklingssaker som fant sted på Østlandet i 2008. Man holder i tillegg på å avslutte innsamlingen av data fra en oppfølgingsstudie av meklingssakene som er tilknyttet prosjektet. Data er basert på spørreskjema, intervju, og lydopptak. Prosjektet er godkjent av Regional Etisk Komité, og Datatilsynets ordinære retningslinjer for klientforskning har blitt fulgt. Videre beskrivelser av FORM- prosjektets utførelse finnes i metodedelen.

1.1.1 Foreløpige resultater fra FORM - prosjektet

Det er foreløpig ferdigstilt én rapport til departementet på grunnlag av FORM - materialet. Rapporten beskriver hovedsakelig tendenser som gjelder det samlede utvalget. I rapporten fremgår følgende hovedfunn:

Avtaler og tilfredshet

Over 70 prosent av foreldrene i utvalget var fornøyde med meklingen de hadde vært igjennom. To av tre av foreldreparene inngikk avtaler (om eksempelvis samvær, bosted og foreldreansvar) under meklingen som mekler mente de begge kunne stå inne for. I 25 prosent av sakene ble det *ikke* inngått avtaler. Dersom man la til de foreldreparene som var misfornøyde med avtalen de kom fram til i mekling, kan man si at ett av tre par ikke kom fram til resultater i meklingen som begge kunne stå inne for.

Samværsordninger

I rapporten påpekes det at fedres involvering i barns liv etter samlivsbrudd synes å være økende. Denne slutningen trekkes på grunnlag av at det ble avtalt utvidet samvær (mer enn annenhver helg og én dag i uka eller ”femti/femti”) for 28 prosent av barna. Halvparten av barna fikk bostedsadresse hos mor.

Tidsbruk og konfliktsaker

I hele utvalget benyttet 59 prosent av foreldreparene seg av én meklingstime, 31 prosent brukte mellom to og fire samtaler, og 10 prosent møtte til mellom fem og sju samtaler. Tidsbruken ligner landsgjennomsnittet om tidsbruk i mekling. I rapporten gis det et foreløpig estimat om at mellom 22 og 25 prosent av sakene i utvalget hadde et særlig høyt konfliktnivå. Av disse avsluttet om lag 40 prosent meklingen allerede etter én meklingstime, og dette økte til 70 prosent etter to timer. Tjersland og Gulbrandsen peker på at denne korte tidsbruken er meklingsfaglig betenkelig, fordi man i saker med høyt konfliktnivå ofte trenger mer tid for å kunne være til hjelp for foreldrene (Tjersland & Gulbrandsen, 2009). Dette er noen av hovedtrekkene av funnene som fremgår av den første rapporten fra FORM – prosjektet, og som i hovedsak beskriver et bilde av det samlede utvalg foreldre som møtte til mekling.

1.2 Oppgavens avgrensninger og problemstillinger

Med utgangspunkt i FORM – prosjektets database, tas det i dette arbeidet sikte på videre å undersøke forhold som gjelder de mest konfliktfylte meklingssakene. Det benyttes data fra et utvalg meklinger i FORM - utvalget. De data som er benyttet er basert på besvarelser av spørreskjema, og gir informasjon som er belyst av både foreldrene og meklerne. I hovedtrekk gjelder dette mødrenes og fedrenes selvstendige rapportering på en rekke ulike spørsmål i forhold til meklingsprosessen, samt meklernes rapportering av sider ved arbeidet med de ulike foreldreparene. Dette gir tre uavhengige opplevelser av hver sak, og dermed muligheten til å sammenligne disse. Gjennom deskriptive undersøkelser av de ulike aktørene og deres rapporterte opplevelser i meklingsprosessen, er formålet å tegne et bilde av hva som karakteriserer høykonfliktsakene. På hvilke måter skiller de seg ut, og kan man si noe om kjennetegn ved konfliktene? Formålet med dette er å se etter relevante tendenser som kan bidra til å kaste lys over diskusjonen angående rammene for meklingsordningen, og om denne gir rom for gode strategier for konfliktløsning. En tydeligere beskrivelse av nyansene ved denne gruppen kan bidra til at meklingsmetodikken bedre kan tilpasses de separerende familiene som opplever et høyt konfliktnivå. Dette er overordnede spørsmål som igjen adresseres i diskusjonen. Undersøkelsen har en eksplorerende karakter med utgangspunkt i de variabler i datasettet som kan synes å si noe om konfliktens grad og eventuelle karakteristikk ved den, belyst fra mors, fars og meklers side. Følgende forskningsspørsmål defineres for dette arbeidet:

Om deskriptive karakteristikk ved meklingssakene:

- I. Er det noen ytre kjennetegn som skiller foreldrene i meklingssaker med lavt og høyt konfliktnivå fra hverandre?

Om meklingsprosessen:

- II. Hva er stridighetene i konflikten mellom foreldrene knyttet til, slik de selv ser det?
- III. Er det noen forskjeller mellom gruppene i forkant av meklingen når det gjelder foreldrenes håp og forventninger om å komme til enighet?
- IV. Skiller meklingssaker med lavt og høyt konfliktnivå seg fra hverandre når det gjelder tidsbruk og utfall av mekling (hvor lang tid de bruker på prosessen, og om de klarer å komme fram til en avtale)

Om meklers beskrivelser av høykonfliktsakene:

- V. Hvordan beskriver meklerne kjennetegn ved de sakene som kategoriseres som høykonfliktsaker?

1.3 Begrepsavklaringer

Separasjon

Begrepet brukes her om brudd både mellom ektefeller og samboere. Fordi meklingsordningen ikke differensierer mellom disse, brukes begrepet her for begge tilfeller av samlivsbrudd.

Følgelig brukes *separasjonsprosess* om prosessen et foreldrepar går igjennom ved samlivsbrudd, enten de er gifte eller samboende.

Mekling og foreldremekling

Mekling er et generelt begrep som brukes på mange arenaer. Her brukes begrepet utelukkende relatert til mekling ved samlivsbrudd, altså foreldremekling. Nordhelle (2006) peker på at denne type mekling kan defineres på litt forskjellige måter, avhengig av hvilken meklingstilnærming som legges til grunn. Visse kriterier er det likevel stor enighet om på tvers av ulike tilnærminger, og følgende definisjon treffer bredt på meklingsfeltet: "*Mekling er en uformell prosess der en upartisk tredjeperson hjelper partene til å komme frem til en*

gjensidig akseptabel løsning på konflikten. Mekleren har ingen autoritet til å fastsette løsningen.”Nordhelle (2006, s. 22). Denne definisjonen er vanlig å bruke på meklingsfeltet i dag, og legges derfor til grunn for bruk av meklingsbegrepet i denne oppgaven.

Meklingstyper

I Norge mekles det med utgangspunkt i Ekteskapsloven og etter Barneloven. Dette medfører tre meklingstyper.

1: Skilsmisse. Foreldre med barn under 16 år som søker skilsmisse, mekler etter Ekteskapsloven § 26.

2: Samboere. Foreldre som er samboende og har barn under 16 år mekler etter Barneloven § 51 tredje ledd.

3: Barnefordeling. Foreldre med barn under 16 år som ønsker å avgjøre spørsmål foreldreansvar, fast bosted eller samvær i rettsvesenet, mekler etter Barneloven § 51 første ledd.

Ekteskapsloven § 26 Mekling m v.

”Ektefeller med felles barn under 16 år, skal i saker om separasjon og skilsmisse etter § 20 og 22 møte til mekling før saken bringes inn for retten eller fylkesmannen, jf § 26. Formålet med meklingen er å komme fram til en avtale om foreldreansvaret, samværsretten eller hvor barnet eller barna skal bo fast, hvor det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet/barna. Barneloven §§ 52 til 54 tilsvarende. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler for hvem som kan foreta mekling etter første punktum, og om godkjenning av slike instanser.”

2 Samlivsbrudd, konflikt, og mekling

Oppgaven omhandler i hovedsak foreldre som i forbindelse med samlivsbrudd opplever å stå i konflikt med hverandre, og hvor dette kommer til syne i mekling. Hvilken kunnskap har vi så langt på dette området, som omhandler teoretiske og psykologiske aspekter ved samlivsbrudd, konflikt, og mekling? Fagområder som konflikt, konfliktforståelse og mekling er store og omfattende. Hensikten her er ikke å gi en fullstendig oversikt over disse tema, men snarere å peke på noen tema som kan legge grunnlag for en konstruktiv diskusjon rundt konfliktfylte saker i lys av meklingsordningen. I denne delen følger derfor en kort gjennomgang av relevante aspekter tilknyttet samlivsbrudd, konflikt, og mekling.

2.1 Samlivsbrudd; prosess og belastninger

Skilsmisse er kjent for å være en livshendelse som skårer høyt på rangeringer over belastende livspåkjenninger (Holmes & Rahe, 1976, i Knardahl, 2002). Statistisk sett, har det vist seg at skilte personer oftere har dårligere helse og kortere levetid enn personer som lever i samliv (Kaplan & Kronick, 2006). Hvilke konsekvenser og belastninger kan et vanskelig samlivsbrudd medføre? I en skilsmisse eller et samlivsbrudd er det ofte mange involverte, både voksne og barn. I tråd med FORM – prosjektets vinkling, og databasens oppbygning, holdes fokuset her på de voksnes prosesser vedrørende samlivsbrudd. Det er likevel viktig å ha barns psykiske helse og velvære i bakhodet, og at barna hovedsakelig er grunnen til at det gjennomføres meklinger. Man kan si at barns belastninger ved samlivsbrudd er prisdelt foreldrenes håndtering og reaksjoner på dette i det lange løp (Amato, 2000, Haaland, 2007). Foreldre har ansvaret for å hjelpe barna sine gjennom en slik familieforandring. Vi vet at det å være tilgjengelig for barna, og å kunne romme de reaksjoner som måtte komme, blant annet krever å kunne flytte fokus fra seg selv og over på barnet. Dette er noe hjelpepersonell kan bidra med, og på en slik måte være støttespillere for barn ved å være til hjelp for foreldre i konflikt.

2.1.1 Separasjonsprosessen

Samlivsbrudd og påfølgende oppløsning av familien innebærer ofte en rekke parallelle prosesser. På samme tid som man skal innfinne seg med denne store livsendringen, utløses mange følelser samtidig som de involverte skal legge bruddet bak seg og eventuelt reorientere seg inn i nye familieformer. Disse prosessene kan ta tid, og ofte befinner partene seg på ulike steder i denne på ulike tidspunkt. I skilsmisefeltet har det vært snakket om ulike modeller for hvordan separasjonsprosessen kan forløpe. Noen har fokusert på saksforhold (Bohannian, 1973, i Tjersland, 1992), mens andre (Wiseman, 1975, i Tjersland, 1992) har fremhevet de mer følelsesmessige sidene ved en separasjonsprosess. Disse sidene kan forstås som prosesser separerende foreldre ofte må jobbe seg igjennom, og som handler om en reorientering av livet på forskjellige områder. Her gjengis Wisemans fem følelsesmessige krisestadier i separasjonen. Fremstillingen bygger på Tjersland (1992).

Fornektelsen

Starten på en separasjonsprosess kan artikuleres i form av økende misnøye og mistriivsel i parforholdet. Dette kan komme til uttrykk på mer eller mindre eksplisitte vis, ved for eksempel tilbaketrekning, seksuell avvisning, kritiske bemerkninger osv. Partene kan likevel tendere til å klamre seg til håpet om at situasjonen vil endre seg. Fornektelsen kan knyttes til tanker om at det er viktig å holde sammen for barnas skyld, frykten for konsekvensene for daglig samvær med barna, hva øvrig familie kommer til å si osv. Parforholdet kan gå gjennom flere perioder der de anstrenger seg for "å ta seg sammen", og partene kan veksle mellom å være den som er "nærmest" til å bryte ut. Til slutt tar én av partene beslutningen om å gå, og den andre kan da oppleve fornektelser i forhold til å realisme i bruddet.

Tap og depresjon

Denne følelsen kan avløse fornektelsen når man innser at bruddet er et faktum, og at det ikke er noen vei tilbake. Denne erkjennelsen kan melde seg brått eller gradvis, og tapsfølelsen kan melde seg ved tanker om at man mister sin venn, seksuelle partner, øvrige familie, kanskje daglig kontakt med barna sine. Dette igjen kan medføre sorgreaksjoner, med kompliserende faktorer som skyldfølelse, handlingslammelse, depresjon, og kanskje et håp om å finne tilbake igjen. Dersom det siste er tilfellet, kan anstrengelser og forsøk på å vekke gjensidige følelser i ekspartneren resultere i gjentatte avvisninger og skuffelser.

Sinne og ambivalens

Etterfulgt av handlingslammelse og tapsfølelse opplever noen å gå inn i en ”fase” preget av sinne og aggresjon. Dette sinnet kan ha grunnlag i at man mister en person å rette sin kjærlighet mot, men også tapet av en som elsker en. Reaksjoner på dette kan likevel rettes mot helt andre ting enn hva de er fundamentert i. Uttrykket kan for eksempel være sinne mot den andres nye kjæreste, den tidligere parhistorien, barnefordeling og samarbeidet om barna, til økonomisk situasjon osv. Tjersland (1992) påpeker at det kan være vanskelig for en terapeut å skille mellom foreldrenes reaksjoner på det å forlate eller bli forlatt, og reaksjoner og sinne i forhold til forhandlings – og fordelingssituasjonen i meklingen. En annen utfordring som ikke bør underslås, er at dette sinnet kan ha mange ytringsformer – hvorav noen på den mer ekstreme enden av skalaen. Sinne og aggresjon kan strekke seg fra bitter taushet, sarkasme, verbale angrep, og liten samarbeidsvilje til fysiske overgrep og vold rettet mot tidligere ektefelle eller partner. Som mekler vil det være viktig å være oppmerksom på slike reaksjoner, og forfølge mistanker om dette for å kunne hjelpe foreldrene i å beskytte seg mot situasjoner der dette kan skje.

Reorientering av livsstil og identitet

I denne perioden begynner de separerte foreldrene å rette fokus mot hvordan de ønsker at livet skal utvikle seg videre, hvilket innebærer utforskning av egne behov og interesser uavhengig av den andre. Dette kan by på både muligheter og vanskeligheter, ettersom man kanskje har vært vant til å forholde seg til en annen part i lengre tid. Fremtiden krever at man går opp nye, selvstendige veier der man tidligere har hatt veletablerte skjema for helger, høytider, og faste reaksjonsmønstre fra andre. Reorientering kan også by på utfordringer dersom partene er på ulike steder i prosessen, eller de får vanskeligheter med å takle den andres reorientering ved for eksempel ny kjæreste og endret livsstil. Slik kan man fortsette å gå ”ett skritt fram og to tilbake”, og det kan gi seg utslag i meklingsprosessen ved at den ene part plutselig låser seg for eksempel i forhold til samvær dersom den nye kjæresten er inne i bildet.

Akseptering og nye måter å leve på

Dette beskrives som det siste stadiet i separasjonsprosessen, og det handler om hvilke tanker man eventuelt forsoner seg med etter å ha gått gjennom prosessen. Ifølge Tjersland (1992) kan dette arte seg ulikt i forhold til hvilke tanker man har om bruddet i ettertid. Noen kan ha

tanker om at bruddet var feil, men likevel akseptere at forholdet ikke kan fortsette utelukkende på grunnlag av den ene parts ønske om det. Sitter man igjen med slike følelser, kan man lett ende opp i konflikt igjen i forhold til samarbeid, men kanskje lettere hente seg inn igjen fordi man har gjort et forsoningsarbeid og befinner seg på et annet sted enn da separasjonsprosessen begynte. Amato (2000) peker på at de som over tid ikke klarer å forsone seg med bruddet, har større risiko for langvarige ettervirkninger av skilsmissen i form av redusert livskvalitet og depresjon.

En slik stadiebeskrivelse kan være problematisk dersom man forstår den som en fastsatt prosess alle som opplever samlivsbrudd går igjennom. Her er den imidlertid ment å tjene som et utgangspunkt for en forståelse av hvilke utfordringer foreldre som går gjennom samlivsbrudd kan stå ovenfor. Vi vet at noen kommer seg raskere etter brudd, og at andre aldri helt klarer og reorientere seg i samme grad (Amato, 1994, 2000, Amato & Cheadle, 2005). Hvilke faktorer kan spille inn på ”helingen” etter en slik prosess? Nedenfor følger noen funn angående hvilke konsekvenser et samlivsbrudd kan ha for den enkelte.

2.1.2 Konsekvenser av samlivsbrudd

Skilsmissestatistikken i den vestlige verden har skutt i været i siste halvdel av forrige århundre. Endring i samfunns – og familieforhold har stimulert til økt forskning på tema relatert til skilsmisse og samlivsbrudd. Et av disse tema omhandler virkningen samlivsbrudd kan ha på medlemmene i en familie, både på kort og på lang sikt. Amato (2000) har oppsummert forskningsfunn fra 90 – tallet om konsekvensene av skilsmisse for voksne og barn. Funnene viser at skilte voksne og deres barn på gruppenivå skårer lavere på livskvalitet enn familier som ikke har gått gjennom skilsmisse. Det er sterke indikasjoner på at forskjellene er relatert til skilsmisse framfor mulige tredjevariabler. Mekanismer ved skilsmisse som ser ut til å påvirke livskvaliteten i negativ retning er forstyrrelser i forholdet mellom foreldre og barn, pågående konflikt med ekspartner, tap av emosjonell støtte, å slite økonomisk, i tillegg til en generell økning i andre negative livshendelser (som flytting). Amato peker også på at enkelte personer og familier tilpasser seg livet etter skilsmissen forholdsvis raskt, mens andre opplever å få negative langtidsvirkninger av skilsmissen i livet sitt.

”Å tape ansikt”

Det har i den siste tiden vært et mediefokus på såkalte ”familietragedier” i forhold til samlivsbrudd eller skilsmisse (Eide, 2009, Fretland, 2010). Med familietragedier menes ofte familiedrap, oftest begått av menn, og i forbindelse med samlivsbrudd (Gjerstad, 2009). Det er lite forskning på dette, som i hovedsak omhandler menn i krise i kjølvannet av samlivsbrudd. Ofte er det ressurssterke menn med gode posisjoner i samfunnet som begår disse drapene. Det spekuleres i om sjalusi, hevn og/eller opplevelsen av det å tape ansikt for det øvrige samfunn kan være en medvirkende faktor til at slike drap blir begått. Vi har gjennom media det siste tiåret sett eksempler både på barnedrap, selvdrap, og drap av hele familier i forbindelse med samlivsbrudd. Dette er ekstremvarianter av samlivsbruddrelaterte problemer, og angår heldigvis ikke majoriteten av foreldre i skilsmisse. Likevel er denne problematikken viktig å ta med i betraktning når det snakkes om konfliktpregede samlivsbrudd.

Barn og skilsmisse

I forbindelse med samfunnsutviklingen vi har sett i forhold til økende skilsmisserater, er det gjort mye forskning internasjonalt i forhold til barn og skilsmisse. Mange har fokusert på hvilke konsekvenser det kan ha å være skilsmissebarn (Amato, 1994, 2000, 2005, Amato & Cheadle, 2005, Rød, Ekeland & Thuen, 2010, Walton et al, 1999). En rekke empiriske – og reviewundersøkelser viser entydige funn når det gjelder konsekvenser for barn med skilte foreldre med høyt interpersonlig konfliktnivå. Der samlivsbruddet har vært konfliktfyllt, og foreldrenes samhandling om barna i ettertid er preget av negativ samhandling, mistro og generell konflikt, har barna forhøyet risiko for å utvikle problemer på flere plan. Amato (1994, 2000, 2001, 2005) har gjort flere oppsummeringer av forskning på feltet, og viser til at skilsmissebarn, sammenlignet med barn av gifte foreldre, skårer lavere på utdanningsnivå, sosioøkonomisk status, psykologisk velvære, selvoppfatning, og sosiale relasjoner. Dette gjelder spesielt for skilsmissebarn hvor foreldrene har en konfliktfyllt relasjon er over lengre tid. Barns tilpasning etter samlivsbrudd ser ut til i stor grad å avhenge av konfliktnivået i foreldrenes interaksjon i kjølvannet av bruddet (Amato, 1994, 2000, 2001, 2005). Haaland (2007) beskriver hvordan barns interaksjonsmønstre og tilknytning kan forstyrres i vedvarende familiekonflikter. Dette kan på sikt gå ut over barnets utviklingsbetingelser og psykiske helse. Det har akkurat kommet frem i media at Regjeringen nå bevilger penger til pilotprosjekter i noen utvalgte kommuner for å gi et bedre hjelpetilbud til barn som berøres av

samlivsbrudd. Tanken er å styrke tilbudet til barn som lever i familier med høyt konfliktnivå etter skilsmisse (Vinding & Berg, 2010), og å bedre samarbeidet mellom de ulike instanser som kan være involvert i slike saker (familievernkontor, barnevern, skolehelsetjeneste).

Beskyttende faktorer

Beskyttende faktorer for mer varige problemer etter en skilsmisse hos voksne, er høy utdanning, god jobb, støtte fra en ny partner, samt å være den som initierte til brudd. Hos barn er beskyttende faktorer bruk av aktive mestringsstrategier, støtte fra familie og venner, og å ha tilgang på terapeutiske intervensjoner. Felles for både barn og voksne, ser ut til å være en sannsynlig økning i livskvalitet etter skilsmisse – dersom familieforholdene forut for denne var vanskelige og konfliktfylte (Amato, 2000, 2005). Bildet er komplekst, men vi ser at konfliktkomponenten i tillegg til det å miste eller motta emosjonell støtte går igjen som henholdsvis negative eller positive elementer ved en separasjonsprosess. Dersom man som separerende forelder ”låser seg” fast i separasjonsprosessen, kan det oppstå langvarige konflikter i forhold til ekspartner og øvrig familie.

2.2 Konflikt og konfliktforståelse

Det fokuseres i dette arbeidet på et utvalg meklingssaker hvor det utspiller seg et høyt konfliktnivå under meklingsprosessen. Her gis et kort overblikk over hva litteraturen sier om konflikt og konflikthåndtering, spesielt med tanke på samlivsbrudd og kriser, og hvilke konsekvenser det har for barn og voksne å leve med langvarig konflikt i familien. Kunnskap om dette er viktig i arbeid med foreldre i meklingsprosess.

2.2.1 Hvordan defineres konflikt?

Det finnes mange ulike definisjoner på begrepet konflikt. Ekeland (2004) er opptatt av å reflektere over konfliktbegrepet for å nyansere hvilke potensielle responser det automatisk vekker i oss. Han skriver at ordet konflikt kan vekke negative assosiasjoner hos de fleste, men at en konflikt i seg selv ikke behøver å være positiv eller negativ. Konflikter kan på den ene side kan bidra til vekst og forbedring, mens de på den andre side kan resultere i negative konsekvenser som stagnasjon og helseskader. I faglitteraturen gjøres det ifølge Ekeland avgrensninger i definisjonen av konflikt ut i fra hvilke forskningsmessige eller praktiske målsettinger som settes. Selv påpeker han følgende faktorer som tilstedeværende i en konflikt:

”Vi kan snakke om konflikt når forskjeller mellom mennesker som er avhengige av hverandre, oppleves som uforenelige og truende i forhold til egne behov og interesser, og når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene opplever at den andre benytter makt for å påvirke situasjonen til egen fordel”. (Ekeland, 2004, s. 88).

Det finnes som sagt mange definisjoner på konflikt – ut i fra hvilke aspekter ved fenomenet konflikt man velger å vektlegge (Ekeland, 2004, og Nordhelle, 2006). Ekelands definisjon er omfattende, og inneholder flere faktorer. Faktorene er forutsetninger for konflikt som sees på som nødvendige, men ikke alene et tilstrekkelig grunnlag for konflikt. I definisjonen peker Ekeland først på at konflikt bygger på *forskjeller* mellom mennesker som er avhengige av hverandre, og at disse forskjellene oppleves som *uforenelige og truende* i forhold til interessene og behovene for hver av partene. Så langt kan definisjonen sies å passe til temaet konflikt ved samlivsbrudd. Foreldrene er *avhengige* av hverandres enighet/anerkjennelse for eksempel i forhold til avtaler om barn. Det siste leddet i definisjonen omhandler et maktelement. Her sies at konflikt også gjelder *når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene benytter makt for å påvirke situasjonen til egen fordel*. Er det sånn at konflikt alltid innebærer et element av makt? Dersom dette er tilfellet, vil det i enhver konflikt være en ubalanse i maktforholdet mellom partene. Det kan være problematisk å anta at alle konflikter mellom foreldre i samlivsbrudd innebærer en skjevhet i maktbalansen mellom partene. Likevel kan en stå inne for dette dersom det å avvise et forslag, eller å utvise misnøye og ikke imøtekomme den andre part i en meklings betyrr å benytte seg av en form for makt. Nordhelle (2004) peker på at makt alltid vil være til stede i en konflikt, selv om makten i seg selv ikke trenger å ha utløst konflikten. Det opereres ikke med en egen definisjon for konflikt i forbindelse med samlivsbrudd eller meklings. Man har tradisjonelt benyttet en generell definisjon av konflikt for dette.

Teoretiske inndeling av konflikttyper

På meklingsfeltet har det blitt snakket om forståelsen av ulike typer konflikter som en måte å tilnærme seg meklings på. Nordhelle (2006) redegjør for noen slike konflikttyper, og nevner interessekonflikt, instrumentell konflikt, verdikonflikt, faktakonflikt, og pseudokonflikt (se Vedlegg A for forklaring av disse). Ifølge Nordhelle er det viktig for fagfolk som arbeider med foreldremeklings å kjenne til disse konflikttypene og hva de innebærer. Denne kunnskapen hjelper til med å identifisere konfliktene, og også hvordan man som fagperson

bør tilnærme seg disse på en hensiktsmessig måte. Dersom konflikter mellom foreldre i samlivsbrudd kan kategoriseres etter denne inndelingen, skulle det tilsi at man kunne gjort en vurdering av hvilken konflikttype det var snakk om, for så å sette inn et passende tiltak. Er det sånn at skilsmissekonflikter lar seg dele inn etter et slikt mønster, og har det noen nytteverdi? Dette vil være et spørsmål som adresseres i diskusjonen. Det kastes nå et blikk på utviklingen i meklingsfeltet, i tillegg til hva empirien sier om håndtering av meklingssaker med høyt konfliktnivå.

2.3 Meklingstradisjonens utvikling

Den tidlige meklingen ved samlivsbrudd ble ofte sett på som forsøk på forsoning eller å vende tilbake til samlivet ved hjelp av en tredje part, eksempelvis en prest¹. I mange engelsktalende land ble oppgjør i forbindelse med skilsmisser avgjort i regi av rettsvesenet, og aktørene som var involvert i oppgjøret var advokatene som representerte mor og far, i tillegg til dommeren (Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Fra 1970- tallet ble det etter hvert vanligere for ektepar å skille seg, og det vokste gradvis frem et endret syn på hensikten med mekling og hvordan man bistod familier ved separasjon (Galtung & Galtung, 1988, i Tjersland, 1992, Nordhelle, 2006). De internasjonale begrepene “mediation” og “conciliation” ble brukt om arbeid på dette fremvoksende feltet. Terapeuter kom på banen i forbindelse med mekling, og hadde et ønske om å hjelpe foreldrene med å fortsette foreldreskapet under nye omstendigheter når de skilte lag. Denne forandringen medførte endrede holdninger i form av større aksept for samlivsbrudd, og for at en tredjepart kunne være til god hjelp når foreldrene skulle bli enige og finne ut av sin nye familiesituasjon. De tidlige tilnærmingene til mekling var vanligvis sterkt saks – og avtaleorienterte. Hjelpen kunne ha det formål å komme fram til avtaler som senere skulle godkjennes i retten (Coogler, 1978, i Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Dersom det separerende paret var preget av emosjonelle konflikter, kunne de henvises til terapi (Haynes, 1981, i Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Dette var et gryende fokus på det psykologiske og emosjonelle aspektet ved skilsmissen, og tanken om at noen foreldre kunne nyttiggjøre seg bistand også på andre områder enn sak og økonomi. Meklingsfeltet har vært i bevegelse fra meklingstradisjonens begynnelse, og har hatt betydelig vekst siden 70 - tallet. Det overordnede fokus har som sagt vært hvordan meklere best mulig kan hjelpe separerende

¹ I ekteskapsloven av 1918 er det beskrevet at meklerens oppgave først og fremst er å undersøke mulighetene for fortsatt ekteskap – og ikke noe fokus på fremtiden som separerte foreldre (Tjersland, 1992).

foreldre med å komme fram til gode, gjensidige løsninger for samarbeid om barn og andre aktuelle tema. Feltet har etter hvert tilbudt flere ulike tilnærminger til dette. Noen tilnærminger har vært motsetningsfylte, mens andre har hatt mange felles elementer. Utarbeidingen av nye teorier og tilnærminger på feltet har etter hvert resultert i nyere, mer integrative tilnærminger til mekling. Det terapeutiske aspektet ved mekling ser etter hvert ut til å være fremtredende i flere tilnærminger nå enn tidligere (Tjersland & Gulbrandsen, 2010). Før det kastes et nærmere blikk på ledende tilnærminger til mekling, skal vi se på hvordan meklingsfeltet har vokst fram i Norge.

2.3.1 Bakgrunn og utøvelse av norsk meklingsordning

Meklingsfeltet er som tidligere nevnt et internasjonalt fagfelt i bevegelse, og har hatt flere bidragsyttere i sin utvikling, som for eksempel USA og Norden. Mange land har per i dag offentlige og private meklingstilbud til foreldre i skilsmisse eller samlivsbrudd (Skauli, 2009). I Norge skiller meklingstilbudet seg fra det som gjelder i andre land fordi vi har et tilbud som er obligatorisk for alle foreldre. Slik har det ikke alltid vært.

Fram til begynnelsen av 90 - tallet var det skrevet lite om mekling på norsk. Dette begynte å endre seg i siste halvdel av 80 – tallet, da det ble prøvd ut en alternativ meklingsmetode som fokuserte på ordninger for barn og foreldresamarbeid ved Østensjø Familiekontor i Oslo. Før dette manglet meklingsfeltet faglig kunnskap om forhold ved meklingsprosessen i Norge. Enkelte fagfolk som arbeidet med skilsmissemekling begynte å gi uttrykk for misnøye med form og innhold i denne, og argumenterte for at dette måtte endres. Det ble blant annet pekt på at fokuset burde flyttes fra de forhenværende ektefellene og over på barna som var involvert, og ordninger rundt dem (Tjersland, 1992). De ansatte på Østensjø Familiekontor delte disse oppfatningene, og dette stimulerte til arbeid for kunnskaps økning i forhold til disse problemstillingene. “Østensjøprosjektet” hadde som mål å lage et forslag til en metodisk beskrivelse av hvordan meklinger burde gjennomføres i praksis. Dette ble gjort gjennom å samarbeide med 38 separerende par under deres prosess frem til skilsmisse og samværsordninger i forhold til barna deres. Arbeidet representerte en mer terapeutisk tilnærming til mekling i den forstand at konflikten og emosjoner hos foreldrene ble sett og arbeidet med, med det siktemål å hjelpe dem til et best mulig samarbeid som skilte foreldre i fremtiden. I motsetning til i Norge hadde meklingsfeltet blitt gjenstand for økende forskning og metodeutvikling internasjonalt, og spesielt i USA. I norsk faglitteratur ble det ytret

misnøye med den offentlige meklingen (Ekeland og Myklebust, 1988, i Tjersland, 1992), og mange ønsket at oppgaven skulle underlegges familievernnet, men hvordan meklingsarbeidet skulle se ut var drøftet lite spesifikt (Tjersland, 1992). Rapporten fra Østensjøprosjektet ble ferdigstilt i 1992, og dette bidro til kunnskap om mekling som ble retningsgivende for arbeidet med en ny ekteskapslov som ble vedtatt i 1993. Fra dette tidspunktet ble obligatorisk mekling ved skilsmisse innført for ektefeller med felles barn under 16 år.

Hensikten med meklingsordningen skulle være å ivareta barnas interesser/situasjon under og etter bruddet, gjennom å bidra til at foreldre fikk til å snakke sammen om hvordan de skulle samarbeide om felles barn (Tjersland, 1992, Walther og Skahjem, 2008). Meklingen skulle utføres av kompetent personell, hovedsakelig av fagfolk i familievernnet. Meklerne kunne holde tilbake meklingsattest i inntil tre timer dersom han eller hun vurderte at foreldrene stod i stor konflikt og hadde vanskeligheter med å få til en felles avtale om samvær, bosted, foreldreansvar, og trengte mer tid på å komme fram til en felles løsning i forhold til barna. De separerende foreldreparene ble tilbudt maksimum fire timer med mekling, og fikk utstedt meklingsattest ved meklings avslutning.

I 1997 la Ekeland og Myklebust fram en norsk undersøkelse av den obligatoriske foreldremeklingen, basert på brukervurderte resultater. Fra dette fremkom i grove trekk at 40 prosent av foreldrene hadde nytte av meklingen, 40 prosent kunne klart seg like greit uten, og 20 prosent ikke hadde noen effekt av meklingen. Brukerne vurderte ordningen som positiv, også de som ikke kunne vise til konkrete resultater av meklingen. Ekeland og Myklebust pekte på at det var meklinger i de svært konfliktfylte sakene som ikke førte fram, og at behovet for en mer fleksibel ordning var gjeldende (Ekeland & Myklebust, 1997, Skauli, 2009).

Andre nyere norske undersøkelser på meklingsfeltet har bidratt med å frembringe mer nyansert kunnskap om mekling her til lands. Birkeland, Brekke og Tjersland (1999), fremhevet prosessen i mekling som viktig for utfallet – spesielt i de konfliktfylte sakene. Forskerne pekte på at erfarne og ikke fullt så avtalerettede meklere oftere klarte å få til bedre samarbeid med foreldre i konflikt. Når man klarte å holde kommunikasjonen gående syntes dette å styrke samarbeidet selv om det ikke ble inngått avtaler. Tilsvarende funn foreligger også fra andre undersøkelser (blant annet Emery, 1994, Irving & Benjamin, 1992).

I 2007 ble enkelte forskrifter i Ekteskapsloven endret, hvilket resulterte i nye retningslinjer for meklingsordningen. Den reviderte meklingsordningen innførte obligatorisk mekling også for samboere – alle foreldre med barn under 16 år må altså gjennomføre mekling for å få meklingsattest. Meklingsattesten er viktig for de fleste fordi den må foreligge ved søknad om separasjon til fylkesmannen, og eksempelvis ved hjelp til beregning av aleneforsørger eller barnebidrag eller hos NAV. Meklingsattesten utstedes etter én time, uavhengig om foreldrene har kommet frem til samværsavtale eller ikke, og uansett hvordan meklingen har gått. I dagens ordning kan foreldrene få tilbud om til sammen seks timer mekling utover den første gangen dersom de har behov og ønsker dette. I realiteten kan foreldre få ytterligere hjelp utover dette også, men da kalles det ofte evaluering eller samarbeidssamtale fremfor mekling. I første meklingstime er alle meklere pålagt å informere foreldrene om rammene for meklingen, juridiske holdepunkter, og begrepsbruk omhandlende foreldreansvar, bosted, samvær etc.

Hvorfor kom denne forskriftsendringen i utførelsen av meklingsordningen? Lovgiver hadde ønske om å forbedre meklingsordningen blant annet ved å gi den større fleksibilitet slik at meklerne kunne bruke flere ressurser på de foreldrene som hadde størst behov for det, nemlig de som hadde vanskeligheter med å komme frem til samværsavtaler om barna (Walther og Skahjem, 2008). Har disse endringene ført til at de foreldrene som opplever et høyt konfliktnivå og en vanskelig meklingsprosess i større grad har fått et bedre tilrettelagt tilbud? Det er en fare for at disse foreldrene ikke kommer tilbake, og at ordningen er verre for disse enn før (Gulbrandsen & Tjersland, 2010). Et annet aspekt som har betydning for dette spørsmålet, er hvordan foreldre i konflikt blir møtt av mekler.

Vi har nå sett på meklingsordningen, og i korte trekk gått gjennom hvilken utvikling denne har hatt i Norge. Vi har sett at foreldre i stor konflikt i mekling viser tendenser til å skille seg ut i forhold til ordningen, og det har blitt reist spørsmål om hvorvidt disse har så god nytte av den som de burde. Dette har utløst faglige diskusjoner om hvordan man best kan imøtekomme og hjelpe denne gruppen. Under kastes et blikk på ledende tilnærminger til mekling.

2.3.2 Tilnærminger til mekling

Det overordnede spørsmålet i meklingsfeltet har handlet om hvordan fagpersonell best kan bidra til å hjelpe foreldre i en separasjonsprosess med å komme fram til et gjensidig, akseptabelt samarbeid om barn og andre ting som eventuelt skal fordeles. Det finnes en rekke

ulike tilnærminger til mekling, men i den siste tid har ulike retninger begynt å nærme seg hverandre. Selv om det benyttes ulik metodikk, har meklingsfeltet i grove trekk beveget seg fra mer strukturerte og strategiske metoder til mer gjennomarbeidete meklingsmodeller med klar forankring i familierapeutiske tradisjoner. Fremstillingen som følger bygger på Tjersland & Gulbrandsen (2010).

Integrerte modeller

På 90 – tallet vokste det frem meklingsmodeller som skulle få innflytelse på feltet, og som var mer omfattende enn de fleste modeller hadde vært før. ”Therapeutic family mediation” (Irving & Benjamin, 2002) er et eksempel på en slik modell. Forskjellen mellom denne og tidligere modeller, er i hovedtrekk at man beveger seg litt bort fra den stadiestyrt tenkemåten og det juridiske perspektivet, og mer i retning av et person – og systemperspektiv. Dette innebærer blant annet at man bruker mer tid på meklingen, man sorterer foreldreparene inn i grupper etter en vurdering av hvor de står i prosessen i forhold til separasjonen. Denne inndelingen setter foreldrene i én av tre grupper: de som er klare til å begynne meklingen, de som har behov for rådgiving eller terapi først, og de som utelukkes fra meklingen. Eksklusjonskriterier kan være intenst sinne, vold, kognitiv dysfunksjon, eller overinvolvering. Sett med norske øyne, er det kritikkverdig å komponere en modell hvor ”den vanskelige” gruppen ekskluderes, så lenge man har innført obligatorisk mekling i hovedsak for å kunne være til hjelp for denne gruppen og for å forebygge eskalerende konflikter og ringvirkninger av disse. Ellers er et poeng i Benjamin & Irvings modell at hver familie møtes som et særegent system, og at arbeidet tilskrives familiens behov framfor å følge en stadiestyrt, sekvensiell tenkning. Dette gjelder også for ”Comprehensive mediation” (Brown, 1997), hvor man vektlegger bekreftelse og anerkjennelse av følelsesmessige reaksjoner på bruddet. Relasjonen mellom foreldrene og mekleren er viktig, og mekler må være fintfølende på foreldrenes tilstand/ståsted på ulike steder i prosessen og tilpasse intervensjoner deretter. Det finnes eksempler på flere slike tilnærminger, men de skal av plasshensyn ikke redegjøres nærmere for her. Felles for de nevnte tilnærmingene, er at de er frivillige og at det brukes forholdsvis lang tid på arbeidet med meklingsprosessen. For ”Comprehensive mediation” ble det for eksempel benyttet gjennomsnittlig seks timer for hver mekling (Tjersland & Gulbrandsen, 2010).

Som nevnt, har meklingsfeltet generelt beveget seg fra å være sterkt saks – og avtaleorientert til å fatte større interesse for de emosjonelle reaksjoner og relasjonelle aspekter ved

separasjonsprosessen. Dette er i tråd med en mer terapeutisk forankring av meklingsfeltet. Eksempler på tenkemåter som rommer deler av dette, er narrativt orientert mekling, transformativ mekling, og interaktiv mekling (se Vedlegg C for forklaring). Et felles utgangspunkt for de fleste ferdige modeller og tilnærminger (slik som de integrative), er at de tar utgangspunkt i en frivillig meklingsprosess. Dette gjelder ikke for utøvelse av mekling i Norge, hvor mekling foregår enten på familiekontor eller hos eksterne meklere – og er underlagt spesifikke tidsrammer i tillegg til forskrifter om hva meklingen skal inneholde (se avsnitt om bakgrunn og rammer for meklingsordningen i Norge). Naturlig nok bidrar dette til å sette noen begrensinger for hvordan mekling kan utøves i det norske systemet.

Nyere bidrag på det norske meklingsfeltet

Ekeland (2010) presenterte nylig en *kontekstuell meklingsmodell*, som med utgangspunkt i gjennomgang av empiri i forhold til tidligere meklingsmodeller, fremhever en fleksibel tilnærming til konfliktfylte meklingsaker. Ekeland utfordrer oppfatningen om at det i saker med intense og langvarige konflikter er små sjanser for å komme frem til løsninger. Ved å anvende metodikk som refererer til konfliktens dynamikk, kan man berøre to ulike dimensjoner i konflikten. Disse dimensjonene er relasjonsorientering/saksorientering og grad av struktur.

Tjersland & Gulbrandsen (2010) kommer på samme tid med en alternativ definisjon av meklingsbegrepet, som underbygger flere prinsipper for mekling. Definisjonen er basert på en dagsaktuell diskurs om hva mekling bør innebære.

”Mekling er en samarbeidsorientert prosess med separerende (separerte) foreldre assistert av en helper som tilstreber upartiskhet, og der alle avgjørelser ligger hos foreldrene. Formålet er dels å avklare spørsmål om foreldrene mener det er aktuelt å snakke om, dels å finne frem til ordninger begge kan stå inne for, både når det gjelder samarbeid om barn og i andre spørsmål. Meklernes overordnede oppgave er å holde et beslutningsorientert fokus på spørsmål om nåtid og fremtid, og samtidig bruke relevante virkemidler for å fasilitere samtaleprosessen mellom foreldrene” Tjersland & Gulbrandsen, 2010, s. 697.

I forklaringen av definisjonen, påpeker Tjersland & Gulbrandsen blant annet at de med hensikt har utelukket antagonistisk språkbruk², fordi denne type ordbruk kan bidra til å fremme antagonisme i seg selv. I tillegg vektlegges at ”avgjørelsen ligger hos foreldrene”, for å klargjøre at foreldrene selv bestemmer fokus for samtalen ut i fra hva som oppleves viktig

² Ordet konflikt er for eksempel ikke nevnt her, i motsetning til meklingsdefinisjonen gjengitt i innledningen.

for dem på det gitte tidspunkt. Dette bidrar til styrking av tro på egne evner til å finne løsninger. Styrket tro på egne problemløsningsferdigheter kan bidra til bedre foreldresamarbeid på sikt, slik som tanken er i transformativ og interaktiv tilnærming. Andre prinsipper som fremgår i definisjonen, er at det ikke er gitte tidsrammer for prosessen, og at man har utelatt bruk av ordet ”nøytral” til fordel for upartisk. Dette fordi nøytralitetsbegrepet kan være problematisk i mekling (Tjersland & Gulbrandsen, 2010).

Den kontekstuelle modellen og den alternative definisjonen til meklingsbegrepet, kan begge bidra til nytenkning om tilnærminger til mekling. Begge bidragene bygger i realiteten på gjennomganger av nyere teori og empiri på feltet, og kan således kaste et nytt og oppdatert lys over det norske meklingsarbeidet. Som avslutning på denne delen om meklingsfeltet, gjøres det en kort gjennomgang av funn vedrørende arbeid med de mest konfliktfylte sakene. De fleste funn er beskrevet uavhengig av modeller, og kan betraktes som ”fellesfaktorer” for arbeid med vanskelige saker i mekling.

Empiriske funn i tilknytning til konfliktfylte saker

Enkelte effektstudier av mekling peker i retning av at meklingsarbeid med foreldre i høy grad av konflikt sjelden resulterer i avtaler mellom foreldrene, spesielt dersom konfliktnivået er særlig høyt – og preget av sinne og mistenksomhet (Kelly & Gigy, 1989). På den annen side viser mange av disse studiene nyanser i dette, og peker på at i konfliktfylte saker der konfliktnivået viser seg ikke å være fullt så antagonistisk, er det likevel sjanser for å hjelpe foreldrene frem til løsninger (Irving & Benjamin, 2002, Kelly & Gigy, 1989, Kelly & Duryee, 1992). Forskning på mekling i konfliktpregede saker har pekt på enkelte faktorer som ser ut til å være viktige for utfall i arbeid med denne type saker. Det ene det pekes på, er at erfarne meklere i større grad ser ut til å hjelpe foreldre i vanskelige saker frem til avtaler og bedre samarbeid som foreldre på sikt (Emery, 1994, Kelly & Gigy, 1989). Det andre momentet som synes viktig i arbeid med konfliktfylte saker i mekling, er å åpne opp for muligheten til å arbeide i forhold til foreldrenes relasjon og emosjonelle situasjon. Studier viser at dersom det i tillegg til ”vanlige” meklingstema fokuseres på kommunikasjon og foreldrenes relasjon, gir det større muligheter for å komme til enighet (Irving & Benjamin, 2002, Kelly & Duryee, 1992, Kelly & Gigy, 1989). Det at det er gjort distinksjoner på arbeid med vanlige meklingssaker og vanskelige meklingssaker, tyder på at det kan kreves ulike

tilnærmingsmåter for ”vanlige” meklinger og meklinger som utføres i forhold til foreldre med et høyt konfliktnivå.

3 Metode

3.1 Utgangspunkt og grunnleggende utvalg

Utvalget databasen i FORM prosjektet bygger på, består av 154 meklingsaker med ulike foreldrepar som søkte meklings etter samlivsbrudd. Datainnsamlingen foregikk mellom 2007 og 2008. Meklingene fant sted ved fem ulike familiekontorer, og hos to eksterne meklere. Til sammen involverte dette tolv meklere som bidro til datainnsamlingen for undersøkelsen. Noen av meklerne hadde ulik faglig bakgrunn. Blant de tolv meklerne var det seks psykologer (hvorav fem hadde spesialistutdanning i barne - og familieterapi), seks sosionomer og fire barnevernspedagoger. Det var åtte kvinner og fire menn. Ut i fra den yrkesfaglige beskrivelsen av meklerne, er det rimelig å anta at meklerne hadde over gjennomsnittlig meklingskompetanse. De som deltok i innsamling av data, hadde en felles baktanke om å studere praksis slik den artet seg ved de ulike familiekontorene og hos de eksterne meklerne, for å se om det gikk an å lære noe om den praksis som pågår.

Foreldrene som deltok i prosjektet ble ikke valgt ut på forhånd. Samtlige som skulle til meklings ved de utvalgte familiekontorene fikk en skriftlig forespørsel om å delta i prosjektet. De som sa ja til å delta skrev under på samtykke om dette. Foreldrene fylte så ut et skjema hver for seg med noe personlige data.

Spørreskjemaene hadde både åpne og lukkede spørsmål, samt skalerings spørsmål. Foreldrene ble hver for seg blant annet bedt om å gi uttrykk for hva de anså som viktig for dem å snakke om under meklings, anslå hvordan de oppfattet enighet om sentrale spørsmål seg imellom, samt hvordan de vurderte mulighetene for å komme frem til løsninger. De ferdig utfylte spørreskjemaene ble lagt i en lukket konvolutt, og meklerne hadde ikke tilgang til disse. Foreldrene ga også hver for seg en evaluering etter hver meklings time. Samme prosedyre med lukket konvolutt ble fulgt for alt som foreldrene fylte ut, og meklerne hadde ikke adgang til noe av denne informasjon.

Meklerne fylte også ut et evalueringsskjema etter hver meklings time, og hadde mulighet til å beskrive eventuelle utfordringer de møtte i arbeidet med de ulike foreldreparene. Når meklings ble avsluttet, besvarte meklerne spørsmål om tidsbruk, innhold i avtaler, og oppfattet grad av enighet mellom partene i meklings (Tjersland & Gulbrandsen, 2009).

Databasen FORM prosjektet består av, er basert på svarene på alle skjema som ble fylt ut av alle de involverte i løpet av innsamlingsperioden. I tillegg ble det gjort lydopptak av hver meklingstime, som det nå pågår andre kvalitative arbeider i forhold til.

Det er tidligere gjort, og pågår, flere arbeider med utgangspunkt i FORM – materialet. Eksempler på slike arbeider er hovedoppgaver og doktorgradsavhandlinger ved Psykologisk Institutt, samt forskningsrapporter til departementet. Omfanget og nyansene i datasettet er store, og av den grunn gjøres det ut over det som er beskrevet over kun rede for de metodiske grep som er benyttet i dette hovedoppgavearbeidet. For mer detaljert informasjon om datainnsamling og prosjektet for øvrig, se Tjersland og Gulbrandsen (2009).

3.2 Utvalg

3.2.1 Operasjonalisering av undergrupper

Utgangspunktet for problemstillingene i denne oppgaven var å undersøke om noen saker i FORM utvalget skilte seg ut med et høyere nivå av konflikt mellom foreldrene enn andre, for så å sammenligne disse med saker som hadde et vesentlig lavere konfliktnivå foreldrene i mellom. Man kunne ikke på forhånd vite hvilke saker som eventuelt hadde et høyt konfliktnivå. Det ble derfor valgt ut kriterier med utgangspunkt i de variablene fra spørreskjemaene som kunne gi en indikasjon på grad av konflikt. Basert på formuleringen om formålet med mekling i Ekteskapsloven og forskriftene knyttet til denne, ble disse tre områder lagt til grunn for konfliktvurderinger: foreldrenes grad av enighet i forhold til spørsmål om barn, og bolig og økonomi³. I tillegg inkluderte man meklernes vurdering av hvor vanskelig han/hun opplevde det var å jobbe med de enkelte foreldrepar. Meklers vurdering etter første time ble lagt til grunn. Tre av spørsmålene foreldrene fikk forut for meklingen lød: ”Har dere sammenfallende oppfatninger om ordninger”, vedrørende: 1. Barna, 2. Bolig, 3. Økonomi. De ble bedt om å rangere dette på en skala (Likert) fra 0 – 7, der 0 var helt ulike oppfatninger, og 7 var helt like oppfatninger. Foreldrene oppga ett tall for hvert av de tre temaene. Svarskalaen ble senere delt opp i tre deler: 0 – 3 ble definert som ”svært ulike oppfatninger”, 4 – 5 som ”middels ulike oppfatninger”, og 6 – 7 som ”likeartede oppfatninger”. Ved hjelp av svarene på disse spørsmålene, ble det definert to grupper på hver ende av skalaen – en som ble

³ Områdene bolig og økonomi ble senere vurdert som så overlappende at det var mer hensiktsmessig å slå dem sammen til én variabel.

definert som ”høykonflikt” (0 – 3), og en som ble definert som ”lavkonflikt” (6 – 7).

Meklerne besvarte spørsmålet ”I hvilken grad opplever du det som vanskelig å jobbe med dette paret?” etter første møte med de enkelte foreldrepar. Svarene på dette spørsmålet ble oppgitt etter samme skala som foreldrene brukte i vurderingen av hvor vanskelig de opplevde det var å arbeide med paret. Det ble senere benyttet samme inndeling for svaralternativene i meklerspørsmålet: 0 – 3 ”svært vanskelig”, 4 – 5 ”middels” og 6 – 7 ”lett”. Kriteriene for å inkluderes i høykonfliktgruppen ble satt til at minst én av foreldrene hadde svart mellom null og tre (vanskelig) på skalerings spørsmålene om barn eller om bolig og økonomi, og at mekler oppga mellom null og tre på hvor vanskelig det opplevdes å arbeide med foreldrene. Inkluderingskriterier for lavkonfliktgruppen var at begge foreldre og mekler hadde svart mellom seks og sju (lett) på de samme skalerings spørsmålene.

3.2.2 Undergruppene; utvalg i dette arbeidet

Av de 154 sakene i FORM – utvalget, var det 37 av sakene som oppfylte kriteriene for høykonfliktgruppen, og 27 av sakene som oppfylte kriteriene for lavkonfliktgruppen.

Inndelingen fremgår i tabell I under.

Tabell I

Beskrivelse av gruppene

Gruppeinndeling	Kriterie	Kriterie
	En eller begge foreldre: svært ulike oppfatninger Mekler: Svært vanskelig	Begge foreldre: like oppfatninger Mekler: lett
Høykonflikt	N = 37	
Lavkonflikt		N = 27

Disse gruppene ble grunnlaget for undersøkelsene i dette arbeidet. De resterende sakene i FORM – utvalget ble utelatt fra de videre undersøkelsene i denne oppgaven, bortsett fra når resultater og tall fra utvalget som helhet ble brukt til sammenligning med høykonflikt – og lavkonflikt gruppene, og når et helhetlig bilde av utvalget var ønskelig som kontrast til gruppene. Rasjonale for ikke å lage en ”mellomgruppe”, var at de resterende sakene fremstod mer ”utydelige” enn de som ble inkludert i høy – og lavkonfliktgruppene. Så lenge man bare legger dataene fra spørreskjemaene til grunn, og ikke lydfiler, er det mer usikkert hvor

omfattende konflikten er i disse mellomgruppene. En ulempe ved skalerings spørsmål er som kjent at man ikke har kontroll over hva de enkelte legger i sitt svar (ulike tolkninger og opplevelser for hva som er høyt og lavt). Et annet aspekt man alltid må ta høyde for ved bruk av spørreskjema, er eventuelle effekter av sosial ønskeverdighet. Vi kunne ikke vite om de som rapporterte stor grad av enighet for eksempel hadde skjulte konflikter. Det ble derfor vurdert som mest relevant å bruke ytterpunktene på skalaen som kriterier for å få de mest ulike sakene som utgangspunkt for sammenligning. Dette ville gjøre eventuelle forskjeller mellom gruppene mer tydelig. De definerte høy – og lavkonfliktgruppene var utgangspunktet for de videre analyser og sammenligninger som ble gjort. Gruppene ble videre brukt i fortsettelsen når det ble beskrevet karakteristiske trekk for disse gruppene basert på deskriptive data i basen. I tråd med spørsmålene reist i innledningen, handlet utforskningen av høy – og lavkonfliktgruppen i store trekk om hvordan gruppene plasserte seg i forhold til meklingsstype, tidsbruk i meklings, og utfallet av meklingsene. Hovedvekten av resultatene presentert i neste del holder seg derfor nær en deskriptiv linje som følge av dette arbeidets eksplorative karakter. Når det gjelder meklers perspektiv på høykonfliktsakene, ble analysene forankret i kvalitative metoder. Forløpet i den kvalitative analyseprosessen er fremstilt under.

3.3 En kvalitativt orientert del av undersøkelsen

Databasen FORM – prosjektet bygger på, inneholder som nevnt tidligere også et deskriptivt tekstmateriale. Tekstmaterialet bygger på de svar foreldrene og meklerne som deltok i undersøkelsen ga på åpne spørsmål i spørreskjemaene. De åpne spørsmålene var ment som en mulighet for partene å gi tilleggsinformasjon og personlige ytringer i svarskjemaene. Svarene viste seg å ha stor variasjon i mengde og innhold. Helhetsinntrykket i etterkant av innsamlingen, var at foreldrene stort sett hadde svart lite og magert på disse spørsmålene, mens meklerne ofte ga mer utfyllende informasjon om sine vurderinger. Hvorfor foreldrene valgte ikke å vektlegge disse spørsmålene i særlig grad, kan ha flere forklaringer. En kan for eksempel tenke seg at det kan ha hatt noe med spørsmålsformuleringen å gjøre (svakhet/utydelighet i utformingen av spørsmålene), eller foreldrene kan ha synes det var vanskelig å fokusere på å besvare utfyllende på et spørreskjema midt i en separasjonsprosess. Uansett årsak, ble i denne undersøkelsen tatt et valg om å se nærmere på hvilke tanker meklerne rapporterte under sitt arbeid med meklingssakene i høykonfliktgruppen. Dette ga en mulighet til å nyansere bildet av høykonfliktgruppen ved å få et annet perspektiv (meklerens)

på sakene. Meklers rolle som tredjepart i mekling er i utgangspunktet unik i den forstand at han/hun er i posisjon til å kunne se foreldreparet utenfra. Samtidig vil det alltid være grunner til å spørre om hvor stor distanse mekler klarer å vise til det de strides om. Å arbeide med konfliktløsning kan være vanskelig. Mekleren kan for eksempel støte på problemer med å holde seg nøytral eller unngå å la seg dra inn i foreldrenes beretninger eller sinnsstemning.

I FORM - materialet ble det i tillegg til skalerings spørsmålene om hvor vanskelig det var å jobbe med hvert enkelt par, samlet inn tekst fra meklerne om hva de oppfattet som spesielt utfordrende med de ulike sakene de jobbet med. Spørsmålet ble stilt i forbindelse med skalerings spørsmålet (“I hvilken grad opplever du det som vanskelig å jobbe med dette paret” – svaralternativ 0 – 7), og var ment som en utdyping av dette med beskrivelse av hva som eventuelt gjorde det vanskelig (“Stikkord om hvorfor du svarer slik”). Meklerne ble bedt om å beskrive dette i etterkant av hver meklingstime for hver sak. I tillegg ble de bedt om å fylle ut tilleggsinformasjon om hvilke fremgangsmåter de hadde forsøkt å benytte seg av i den samme meklingen (“Noe du forsøkte spesielt på i denne timen? – stikkord på manøvrer, fokuseringsmåter, etc.”)). Lengden på svarene fra mekler varierte. De fleste besvarte begge spørsmålene etter hver time, mens andre besvarte kun et av spørsmålene, eller lot det stå ubesvart i noen timer. Antall timer i hver sak varierte også. Mange gjennomførte kun én time. Derfor fantes det mange kommentarer i noen saker, og få kommentarer i andre. Alle sakene i høykonfliktgruppen hadde informasjon i form av tekst som mekler hadde fylt ut uavhengig av foreldrene, mens beskrivelsene kunne variere i lengde. Tekstens karakter var i tillegg forholdsvis lik for svarene de to spørsmålene; tilleggsinformasjonen fremstod som en fortsettelse av teksten som ble skrevet under utfordringer. Dette tekstmaterialet ble derfor slått sammen for å gi mest mulig utfyllende informasjon om meklernes oppfatning av de ulike sakene. Dette dannet grunnlaget for en kvalitativ analyse om hva meklerne oppfattet som utfordrende med høykonfliktsakene.

3.3.1 Analyse

Den kvalitativt orienterte tilnærmingsmåten ble gjennomført med inspirasjon fra Grounded Theory (GT). Grounded Theory gir i kvalitativ forskning forslag til ulike tilnærmingsmåter til det å samle inn, analysere, og konseptualisere tekstdata. Formålet med dette er å følge en prosess som skal lede frem til teoretiske kategorier som er forankret i det aktuelle datamaterialet (Charmaz, 2009). I denne undersøkelsen var innsamlingsmåter besvart på

forhånd: meklerne skulle beskrive sine betraktninger angående hva som var vanskelig og hva de prøvde å gjøre i meklingene. Det ble tatt sikte på å finne frem til noen analytiske kategorier som kunne fungere som en beskrivelse på de konfliktarenaer meklerne omtalte som utfordrende, altså kjennetegn ved konflikten. Nedenfor følger fremgangsmåten som ble fulgt i analysen av tekstmaterialet.

Det første grep som ble gjort, var gjennomlesning av de samlede tekstswarene som ble gitt i forbindelse med høykonfliktsakene. I tråd med GT ble det gjennomført innledende (initial) koding av tekstmaterialet. I den innledende kodingen ble det fokusert det inntrykket meklerne formidlet om parene; hvilke handlingsbeskrivelser som ble brukt, beskrivelser av den intersubjektive prosessen mellom de tre partene, og hva ved paret som refererte til hvilke prosesser. Det ble notert stikkord som reflekterte handling og emosjoner, men kun der meklerne hadde beskrevet dette eksplisitt. Deretter ble det forsøkt listet opp tema med utgangspunkt i stikkordene. Hva ga meklerne inntrykk av at konfliktene handlet om? Hva opplevde meklerne som utfordrende? De innledende stikkordene ble sortert med den hensikt å beholde de innledende kodene som forekom hyppig og som ga mest mening i forhold til å danne kategorier for innholdet i materialet. Dette var starten på den fokuserte kodingen, som ifølge Charmaz (2009) danner grunnlaget for utarbeidelsen av teoretiske kategorier i materialet. Etter ytterligere gjennomlesinger ble det laget et utkast til en rekke kategorier. Dette utkastet ble diskutert med hovedveileder og biveileder for oppgaven, som begge har meklingserfaring, samt erfaring med koding av data. Diskusjonen ledet frem til en prosess med “axial” koding, der noen kategorier ble tatt vekk, og noen satt i sammenheng og underordnet andre, slik at det oppstod enkelte underkategorier. Noen av kommentarene knyttet seg til spørsmålet: Hva handler konflikten mellom mor og far seg om? Andre kommentarer dreide seg om konfliktformen mellom de to. Et tredje tema handlet om utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldrene. Dette resulterte i nytt utkast, ny diskusjon, og modifisering av kategoriene, til vi stod igjen med seks hovedtema om hva meklerne opplevde som konfliktfylt og utfordrende: *1. Konflikter knyttet til separasjonsprosessrelaterte tema, 2. Konflikter knyttet til aktuelle avtaletema, 3. Bekymring for foreldrenes omsorgsevne, 4. Utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldre, 5. Kommentar om konfliktform i relasjon mellom foreldrene, 6. Rettsorientering hos en eller begge foreldre.* (Kategoriene, samt underkategorier, forklares nærmere i resultatdelen). De teoretiske kategoriene ble benyttet i den avsluttende delen av analysen. Her ble det foretatt en ny gjennomgang av materialet med det formål å registrere tilfeller av kategoriene der disse

var tilstede i teksten. Dette arbeidet ble utført av tre personer uavhengig av hverandre (veilederen, biveilederen og forfatteren), for å ha mulighet til å sammenligne og vurdere kategoriernes kvalitet og reliabilitet. Det ble så regnet ut samsvarsskåre for de tre koderne.

Kvalitative undersøkelser kan bidra til å si noe om fenomener i virkeligheten som ikke nødvendigvis lar seg måle på andre måter. Formålet med kvalitative undersøkelser er å gi beskrivelser. Følgelig kunne de teoretiske kategoriene som ble utarbeidet i dette arbeidet blitt besvart på andre måter. Her var det en ledetråd for diskusjonen: Hva kan være nyttige måter å betrakte det konfliktfylte på for meklere? Dette kommer vi tilbake til i diskusjonen. Med utgangspunkt i den analyseprosessen som ble gjennomført her, var det de utvalgte kategoriene som opplevdes fremtredende.

3.4 Representativitet i FORM- utvalget

Foreldrene som utgjorde utvalget undersøkelsene i denne oppgaven baserer seg på, var i hovedsak bosatt på Østlandet da data til FORM – undersøkelsen ble samlet inn. Er dette utvalget da representativt for befolkningen av separerende foreldre på landsbasis? Tjersland og Gulbrandsen (2009) argumenterer for at utvalget i sin helhet har mange fellestrekk med populasjonen av separerende foreldre i Norge. Disse fellestrekkene gjelder fordelingen av meklingsstyper de mekler etter, alder, beskjeftigelse, utdanningsbakgrunn og antall barn. I FORM- utvalget hadde foreldrene i snitt noe lengre utdanning enn på landsbasis. Tjersland og Gulbrandsen peker i tillegg på at selv om foreldrene i undersøkelsen stort sett var bosatt på Østlandet, kom de fra både by – og land kommuner med ulik befolkningstetthet.

Som forklart tidligere, ble alle foreldre som møtte til meklingskontorene spurt om å delta i undersøkelsen. Dette kan ha medført at de foreldrepar som var i høy konflikt, hadde vanskeligere for å bli enige om hvorvidt de skulle delta, eller at de ikke ønsket å delta fordi de hadde det vanskelig, eller hadde “noe å skjule”. En kan tenke seg at dette potensielt kunne medført at det ble rekruttert færre foreldrepar med store konflikter enn det som var realiteten i populasjonen. Likevel synes høykonfliktsaker å være godt representert i utvalget ut fra de kriterier som ble lagt til grunn for operasjonaliseringen. På den annen side gir det holdepunkter for å si at konfliktsaker i det minste ikke er overrepresenterte i undersøkelsen.

De ovennevnte aspekter tatt i betrakting, er det ingen vesentlig grunn til å tro at FORM – utvalget som helhet skiller seg fra foreldre i mekling i den øvrige populasjonen. Dette tatt i betrakting, regnes funn gjort i undersøkelser av FORM – utvalget som generaliserbare for separerende foreldre på landsbasis.

4 Resultater

I metodedelen ble det beskrevet hvordan operasjonalisering av høy – og lavkonfliktgruppen ble gjort. Disse gruppene ble utgangspunktet for analysene som er utført. Målet med arbeidet var å forsøke å si noe om eventuelle karakteristikk ved gruppene, hvordan foreldrene i høykonfliktgruppen skiller seg fra foreldrene i lavkonfliktgruppen. I analysearbeidet ble det grepet fatt i de dimensjoner i datautvalget som kunne bidra til å belyse eventuelle forskjeller i karakteristikk og kjennetegn ved de to gruppene. Databasen inneholder informasjon fra foreldrene og mekler gitt før, under, og etter meklingsprosessen. Resultatene presenteres i kronologisk rekkefølge etter hvilket tidspunkt i prosessen informasjonen ble gitt, og sorteres inn under de overordnede tema og problemstillinger.

4.1 Ytre kjennetegn ved foreldrene

- I. Er det noen ytre kjennetegn som skiller meklingsaker med lavt og høyt konfliktnivå fra hverandre?

Foreldrenes alder

Mødrene i høykonfliktgruppen var gjennomsnittlig 36,5 år gamle, og fedrene hadde en snittalder på 40 år. Alderen varierte fra 28 til 57 år (se tabell II i Vedlegg C for mer utfyllende informasjon). Gjennomsnittsalderen i lavkonfliktgruppen var tilnærmet den samme, med 36 år på mødrene og 39 år på fedrene. Det ble gjennomført en uavhengig t-test for å sammenligne alders – og utdanningsnivået til mødrene og fedrene på tvers av gruppene. Det var ingen signifikant forskjell i alderen mellom mødrene og fedrene når man sammenlignet høy – og lavkonfliktgruppen ($t(62) = -.84, p = .40$) for fedrene, og $t(62) = .24, p = .8$) for mødrene. Foreldrenes alder skilte seg altså ikke nevneverdig fra hverandre, verken i sammenligning mellom høy – og lavkonfliktgruppen, eller i forhold til hele utvalget. Her var de fleste menn mellom 36 og 45 år, og de fleste kvinner mellom 26 og 35 år. Ingen grupper skilte seg altså ut aldersmessig. Overvekten av foreldrene var altså i midten av tretti – årene, og derfor ikke spesielt unge.

Utdanningsnivå

Antall år utdanning etter videregående var også forholdsvis likt for begge gruppene. Både mødrene og fedrene i konfliktgruppen hadde et gjennomsnitt på 3 års høyere utdanning, men overvekten av begge kjønn hadde ikke utdanning ut over videregående skole (14 av mødrene og 10 av fedrene). Antall år utdanning varierte med 0 og 12 år. I lavkonfliktgruppen hadde fedrene et snitt på 2,4 års utdanning etter videregående, og mødrene 2,8 år.

Utdanningslengden varierte fra ingen til åtte års høyere utdanning. Nær 40 % i denne gruppen hadde ingen utdanning ut over videregående skole. Til sammenligning hadde 46 % i hele utvalget færre enn to års høyere utdanning, slik at tallene fordelte seg forholdsvis likt mellom gruppene – det så ut til at ingen grupper skilte seg nevneverdig ut utdanningsmessig. En t-test ble foretatt for å klargjøre om det fantes signifikante forskjeller mellom gruppene. Det var ingen signifikant forskjell mellom mødrene og fedrene i de to gruppene når det gjaldt utdanningsnivå (Fedrene: $t(62) = -.88$, $p = .38$, og mødrene: $t(62) = -.45$, $p = .65$). Gruppene framstod dermed homogene når det gjaldt alder og utdanning, både på tvers av kjønn og mellom gruppene (se tabell III i Vedlegg C).

Beskjeftigelse

Alle foreldrene rapporterte om beskjeftigelse i det innledende spørreskjemaet. De krysset av for betegnelsen som passet best for sin situasjon. De ulike betegnelsene fremkommer i tabell IV og viser hvordan beskjeftigelse var fordelt hos de ulike partene.

Tabell IV

Foreldrenes beskjeftigelse angitt i prosent

Beskjeftigelse	Høykonflikt		Lavkonflikt	
	Mor	Far	Mor	Far
Full stilling	58	70	67	85
Deltidsstilling	14	0	15	0
Under utdanning	0	3	4	4
Helt/delvis sykmeldt	11	8	4	0
Hjemmearbeidende	8	3	0	0
Trygdet	6	8	4	7
Arbeidsledig	3	8	7	4

Tabellen viser at det er større forskjeller mellom mødrene og fedrene enn mellom gruppene når det gjelder beskjeftigelse. En større andel av fedrene enn mødrene er i full jobb. Noen flere i høykonfliktgruppen enn i lavkonfliktgruppen rapporterte at de var sykmeldte eller hjemmearbeidende (8 % og 3 % i høykonfliktgruppen versus 0 i lavkonfliktgruppen). Det var imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom gruppene $\chi^2(5, N= 64) = 3.97, p>.05$. At det ikke var signifikante forskjeller mellom gruppene i forhold til beskjeftigelse styrker bildet av homogene grupper når det gjelder disse ytre karakteristika ved foreldrene.

Felles barn

I høykonfliktgruppen var det 58 felles barn fordelt på de 37 sakene. Av disse var det 25 jenter og 29 gutter (ett foreldrepar hadde ikke rapportert om kjønn på barna). Gjennomsnittlig antall barn for familiene i høykonfliktgruppen var 1,6 ($SD=.87$). Barna var i gjennomsnitt 7,8 år gamle (Range: 0 - 20 år). Fire av barna var 16 år eller mer. I nær halvparten av sakene (18) i høykonfliktgruppen hadde foreldrene kun ett barn, i 14 var det to barn, i fem saker tre barn, og i to saker fire barn. Kun tre saker i hele utvalget hadde fire barn, og to av disse sakene befant seg altså i konfliktgruppen. Det var kun blant dem som bare hadde ett felles barn, man fant spedbarn (barn på 0 år). I de familiene som hadde flere enn ett barn, var det yngste barnet fra tre år og oppover.

I lavkonfliktgruppen var det totalt 39 felles barn, hvorav 14 jenter og 25 gutter. Gjennomsnittlig antall barn var 1,8 ($SD=.64$), og gjennomsnittlig alder på barna var åtte år (Range: 2 – 18 år). Tre av barna var over 16 år. Ingen av disse familiene hadde mer enn tre barn. Seks av familiene hadde ett barn, 18 av familiene – majoriteten - hadde to barn, og kun tre familier hadde tre barn. I denne gruppen var det ingen felles barn under to år, altså ingen spedbarn. Signifikansnivået ble undersøkt med en t-test, og det var ingen signifikant forskjell mellom gruppene når det gjaldt antall felles barn ($t(62)=1.06, p=.29$). Selv om det ikke ble utslag i signifikante forskjeller mellom gjennomsnittlig antall barn og barnas alder i gruppene, kan man se tydelige forskjeller mellom gruppene når det gjelder enkelte nyanser i forhold til felles barn.

Med andre ord; foreldrene i høykonfliktgruppen hadde langt oftere bare ett barn, og de hadde barn i spedbarnsalder i motsetning til foreldrene i lavkonfliktgruppen. Disse hadde oftest to barn, og ingen av barna i denne gruppen var yngre enn to år. Tabelloversikt over felles barn i Vedlegg C, tabell V.

Særkullsbarn

Foreldrene ble også bedt om å rapportere om eventuelle særkullsbarn – altså barn de hadde med andre enn medforelderen de gjennomførte mekling med. Mødrene og fedrene i konfliktgruppen hadde til sammen 29 særkullsbarn (fedrene hadde 17, mødrene 12). Fedrene hadde i gjennomsnitt 1,4 (SD=.67) særkullsbarn. Barna var mellom null og 21 år, og gjennomsnitt åtte år. Fem av disse barna var fire år eller yngre, og to av dem var null år. Mødrene hadde i gjennomsnitt 1,5 barn (SD=.54), og disse var i snitt 14 år. Fire av mødrenes særkullsbarn var 16 år eller eldre, og ingen var under fem år. Fedrene i høykonfliktgruppen hadde altså flere særkullsbarn enn mødrene, og flere i lav alder.

I lavkonfliktgruppen var det vesentlig færre særkullsbarn enn i konfliktgruppen, sju i alt. Mødrene hadde til sammen tre særkullsbarn (SD=.71), og fedrene hadde fire (SD=1.41). Alle unntatt ett barn på åtte var 17 år eller eldre. Fordi gruppene hadde så skjev fordeling av særkullsbarn, kunne det ikke beregnes signifikansnivå på forskjeller mellom gruppene. En kan likevel se at foreldrene i høykonfliktgruppen hadde langt flere og yngre særkullsbarn enn foreldrene i lavkonfliktgruppen. Flere av fedrene i høykonfliktgruppen hadde særkullsbarn med lav alder. Disse funnene sier noe om forskjeller i familieforholdene i de to gruppene. Sammensatte familieforhold og nyetablering kan tenkes å representere en økt risiko for konflikt.

Meklingstype

Fordelingen av meklingstyper for gruppene er presentert i Tabell VI.

Tabell VI

Fordeling av meklingstyper

Meklingstype	Høykonflikt		Lavkonflikt	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Ekteskapsloven	8	22	14	52
Barneloven, samboerbrudd	9	24	13	48
Barneloven, barnefordeling	20	54	0	0

Tabellen viser at over halvparten av meklingene i høykonfliktgruppen var meklinger etter Barneloven § 51 første ledd ved barnefordeling. De resterende sakene fordelte seg forholdsvis

jevnt på mekling etter Ekteskapsloven § 26 og mekling etter Barneloven § 51 tredje ledd ved samlivsbrudd. I lavkonfliktgruppen var det, i motsetning til konfliktgruppen, ingen saker som ble meklet etter Barneloven ved barnefordeling. Meklingene for sakene i denne gruppen fordelte seg med halvparten hver på mekling etter Ekteskapsloven og mekling etter Barneloven ved samlivsbrudd. En kan anta at mekling etter Barneloven ved barnefordeling er en indikasjon på konflikt. Ut fra fordelingen av denne type mekling i de to gruppene, får man en tilleggsindikator på at gruppene faktisk representerer to ulike ender av skalaen for konfliktnivå. Dette kan sies å høyne gruppeoperasjonaliseringens validitet.

4.2 Undersøkelse av prosessrelaterte variabler

I denne delen undersøkes prosessorientert informasjon gitt av foreldre og meklere i forkant av meklingene. Variablene omhandler hovedsakelig foreldrenes subjektive opplevelse relatert til konfliktens innhold og grad av enighet. Dette berører problemstilling nummer to:

II. Hva er stridighetene i konflikten mellom foreldrene knyttet til, slik de selv ser det?

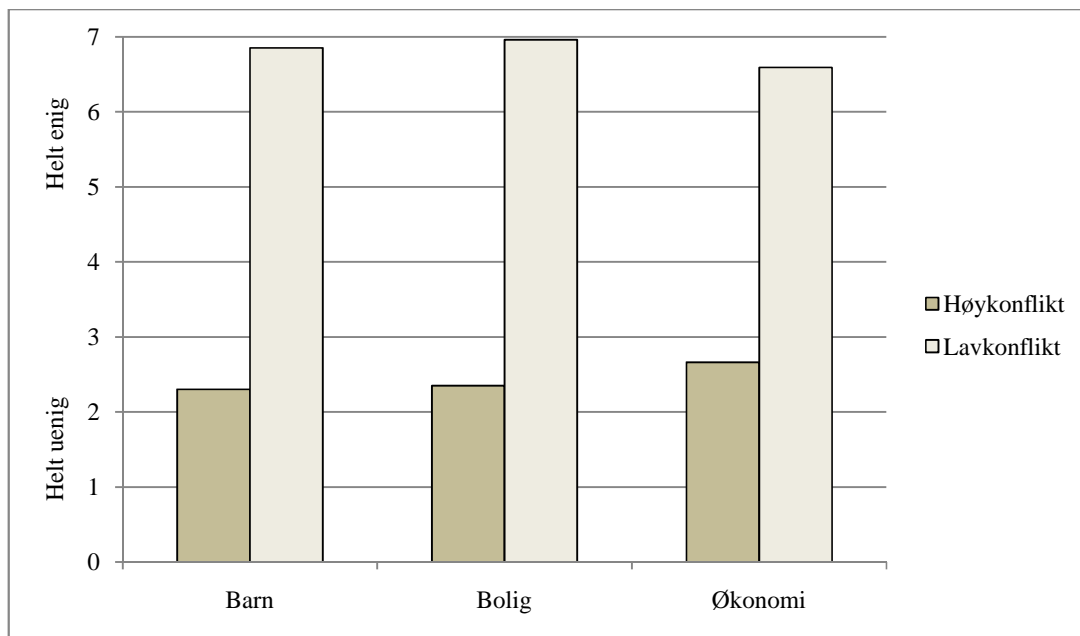
Foreldrenes grad av enighet i sentrale spørsmål

I metodekapittelet ble det beskrevet hvordan høy – og lavkonfliktgruppen ble identifisert på bakgrunn av hvordan foreldrene svarte på spørsmål om grad av enighet når det gjaldt barn, og bolig og økonomi. Inklusjonskriteriet for høykonfliktgruppen var at foreldrene uavhengig av hverandre rapporterte at de hadde svært ulike oppfatninger på et eller flere av disse områdene (i tillegg til meklers vurdering av hvor vanskelig saken var å jobbe med). Tre av foreldreparene rapporterte at de kun var uenige i spørsmål om barn, og to at konflikten kun dreide seg om bolig/økonomi av de utvalgte tema. De fleste av foreldreparene rapporterte høy grad av opplevd uenighet om samtlige tema. 32 av de 37 foreldreparene i denne gruppen var etter denne inndelingen i konflikt om både barn og bolig/økonomi. Dette peker i retning av at innholdet i konflikten hos foreldre som opplever vanskeligheter i meklingsprosessen, ofte angår flere enn ett tema.

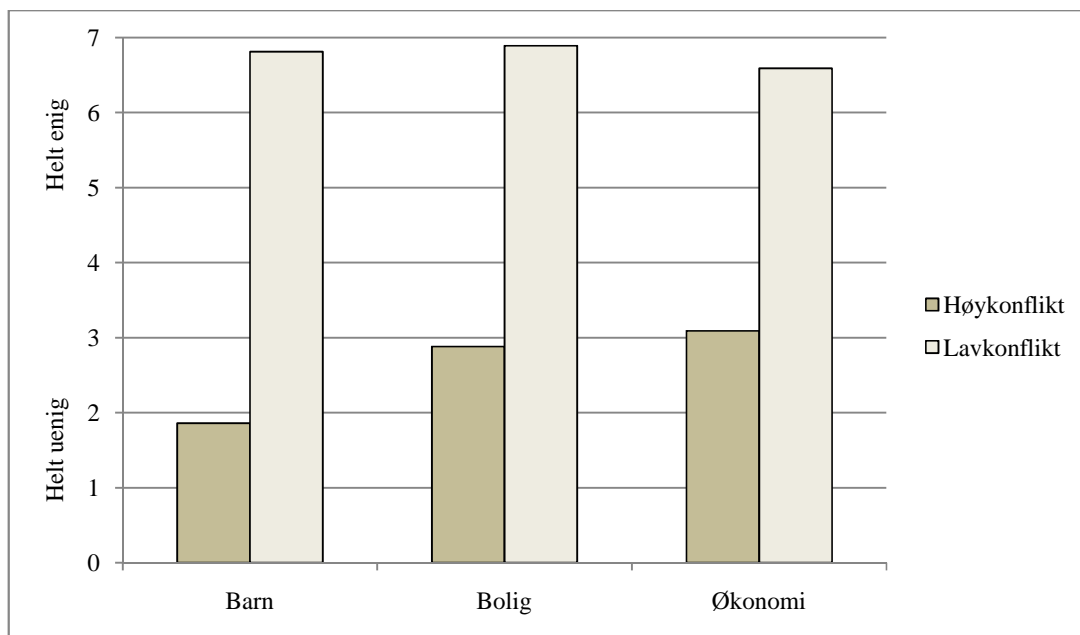
III. Er det noen forskjeller mellom gruppene i forkant av meklingen når det gjelder foreldrenes håp og forventninger om å komme til enighet?

Foreldrenes forståelse av *medforelders oppfatning av grad av enighet*

I forlengelse av spørsmålet om sammenfallende oppfatninger om barn, bolig, og økonomi (grad av enighet i sentrale spørsmål), ble foreldrene bedt om på samme vis å rangere hvor sammenfallende oppfatninger de trodde medforelderens syntes de hadde. Spørsmålet lød: "Hva tror du din medforelder tenker om dette – hvor sammenfallende oppfatninger dere har om ordninger". Spørsmålet gjaldt områdene barn, bolig, og økonomi, og hadde samme skala som det foregående spørsmålet: 0= helt ulike, 7=helt like. Dette spørsmålet kan sies å reflektere noe i forhold til foreldrenes oppfatning/forventing om hvor like oppfatningene deres var om ordninger for de ulike tema. Spørsmålet er relevant fordi divergerende oppfatninger kan si noe om kommunikasjonen foreldrene imellom, i tillegg til foreldrenes oppfattede ståsted i starten av prosessen. Dårlig kommunikasjon kan indikere tilstedeværelse av konflikt, og også vanskeligheter med å komme til enighet. I høykonfliktgruppen rapporterte mødrene og fedrene at de opplevde å stå langt fra hverandre i samtlige tema. Oppfatningen var gjensidig. Det var signifikante forskjeller for samtlige variabler (barn, bolig og økonomi) mellom gruppene når man sammenlignet mødrenes og fedrenes rapportering av oppfatninger om hverandres syn ($p < .001$). I Figur I og II fremgår store forskjeller for alle tre variabler i forhold til hva foreldrene rapporterte at de trodde om medforelderens opplevelse av enighet i de sentrale spørsmålene.

Figur I. Mødrenes oppfatning om fedrenes opplevelse av enighet

Figur II. Fedrenes oppfatning om fedrenes opplevelse av enighet

Stolpene i Figur I og II reflekterer gjennomsnittlig skåre for mødrene og fedrene i de aktuelle gruppene. Vi ser at gjennomsnittet til mødrene i høykonfliktgruppen holder seg innenfor kategorien “helt ulike oppfatninger” (0 – 3) (Barn: SD=2.57, Bolig: SD=2.39, Økonomi:

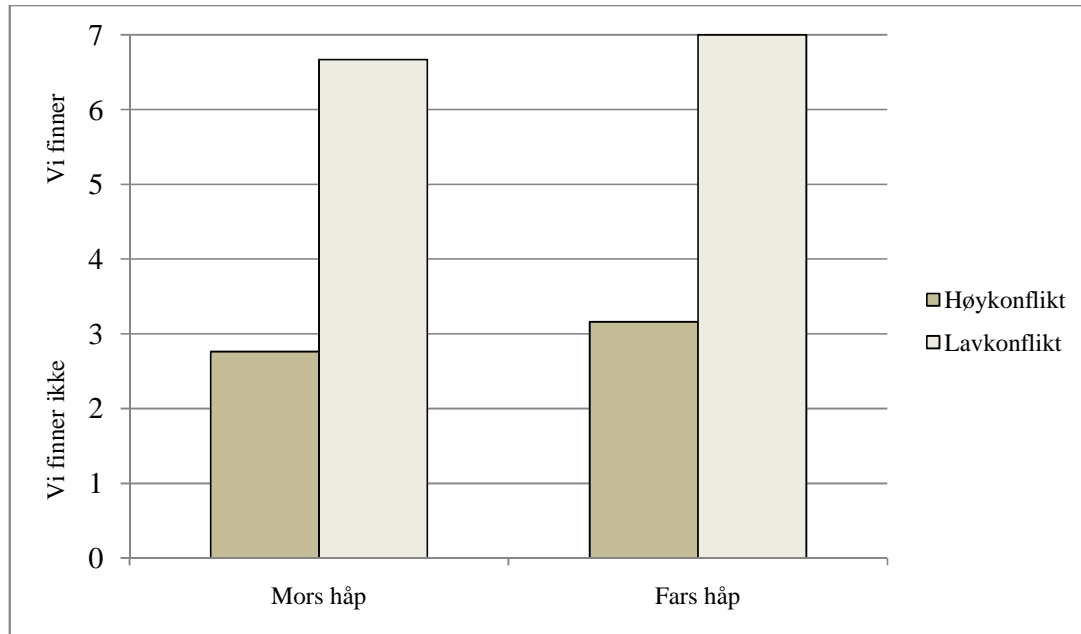
SD=2.62). I fedrenes tilfelle så det forholdsvis likt ut; gjennomsnittlig rapportering fra høykonfliktfedrene av hva de trodde var mødrenes oppfatning, holdt seg under tre på barn og bolig. Disse fedrene så litt mer positivt på enighet om økonomi, men svarte likevel lavt. Standardavvik for de ulike områdene hos høykonfliktfedrene: Barn: SD=2.15, Bolig: SD=2.61, Økonomi: SD=2.63. Hos lavkonfliktfedrene: Barn: SD=.48, Bolig: SD=.42, og Økonomi: SD=.69.

Foreldrenes håp om å komme fram til løsning

Som en del av det innledende skjema foreldrene fylte ut i forkant av meklingen, ble de bedt om å forsøke å svare på i hvilken grad de hadde forhåpninger om å komme fram til en enighet på de ulike tema (barn, bolig og økonomi). Funn fra psykoterapiforskningen viser at håp er en viktig fellesfaktor i forhold til positiv endring i terapi (Lambert, 2004). Ifølge Tjersland og Gulbrandsen (2009) er det god grunn til å tro at det samme gjelder i meklingssammenheng. Det ble derfor reist spørsmål om det var noen gruppeforskjeller for grad av håp i henholdsvis lav- og høykonfliktgruppene. Rapporteringen angikk grad av forhåpning om å komme frem til løsninger i meklingen. Foreldrene ble bedt om å svare på dette både på vegne av seg selv, og i tillegg anslå hvilken grad av håp de trodde medforeldereren hadde. Spørsmålene lød: *“I hvilken grad tror du at dere finner ordninger som er akseptable for begge”*, og *“I hvilken grad tror din medforelder at dere finner ordninger som er akseptable for begge”*. Det ble benyttet samme skala som for spørsmål om grad av enighet, altså fra 0 – 7. 0 representerte ”vi finner ikke løsning”, mens 7 representerte ”vi finner løsning”.

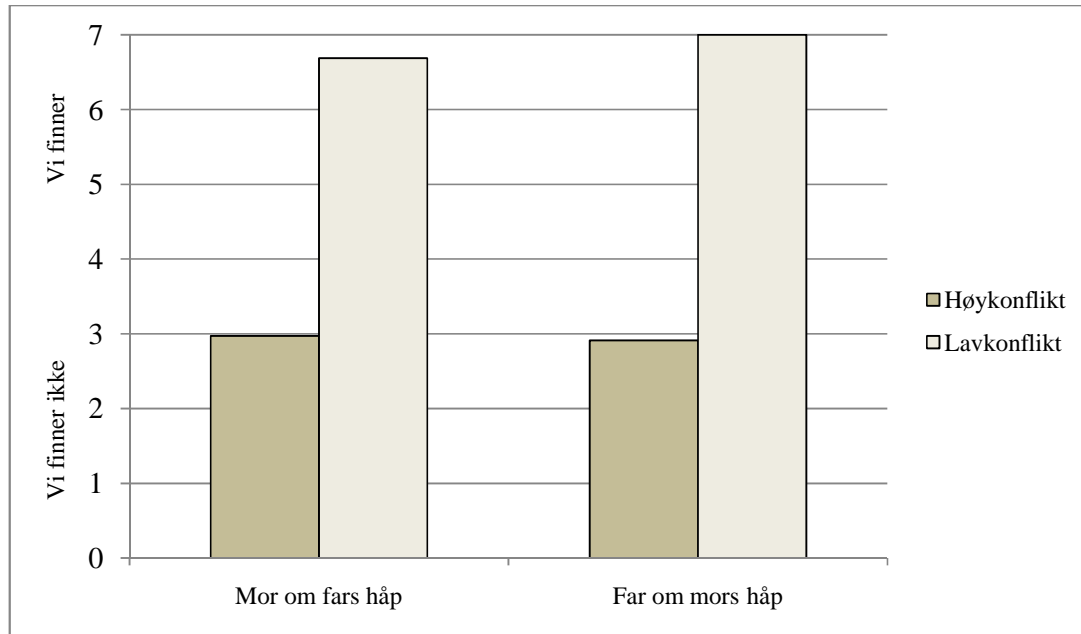
I høykonfliktgruppen rapporterte 25 % av mødrene den laveste rangeringen – at de ikke kom til å komme frem til noen løsning (SD=2.11). På spørsmål om hva de trodde om ekspartnerens forhåpninger, rapporterte de omtrent det samme. 26 % svarte at de trodde fars håp var null (SD=2.25). Fedrene i denne gruppen så ut til å ha litt høyere forhåpninger til å komme frem til enighet. 15 % av dem at de hadde null håp om å komme frem til løsninger (SD=2.27).

Fedrene i denne gruppen rapporterte at de trodde mødrene hadde lavere forhåpninger enn dem selv. De anslo at 22 % av mødrene hadde null håp om å finne løsninger (SD=2.19). Om lag 15 % av fedrene mente at de helt sikkert ville komme fram til en enighet, mens ingen av mødrene hadde like stor tro på dette. Mødrene i høykonfliktgruppen hadde altså litt lavere forhåpninger enn fedrene om å komme frem til løsninger i meklingen. Mors og fars gjennomsnittlige opplevelse av håp for begge gruppene gjengis i figur III.

Figur III. Mors og fars rapportering av eget håp om løsning

I lavkonfliktgruppen rapporterte nær 90 % av mødrene ($SD=1.36$), og alle fedrene ($SD=.00$) ”vi finner løsning”. De rapporterte også gode forhåpninger i forhold til hva de trodde om hverandres håp – mødrene trodde alle fedrene unntatt én var sikre på løsning ($SD=1.38$), mens fedrene trodde at alle mødrene trodde det samme som dem selv (at de skulle komme frem til løsning) ($SD=.00$). De gjennomsnittlige anslag av håp på vegne av den andre forelderen vises i Figur IV. Forskjellene ble undersøkt for statistisk signifikans ved hjelp av t-test for hver enkelt variabel, og gruppeforskjellene ble funnet signifikante ($p<.001$).

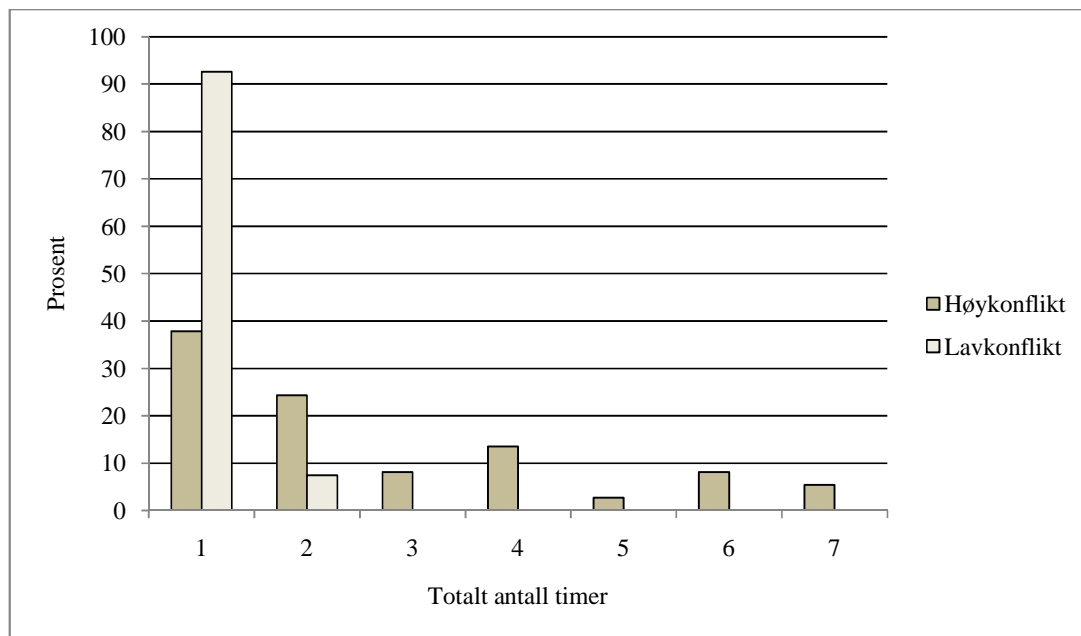
Figur IV. Mors og fars beskrivelse av hverandres håp om løsning

Det fantes store forskjeller mellom gruppene vedrørende håp om å komme fram til løsning. Foreldrene i høykonfliktgruppen hadde gjennomgående lite håp om å komme fram til løsning. Foreldrene i lavkonfliktgruppen framstod som sterkt håpefulle.

IV. Skiller meklingsaker med lavt og høyt konfliktnivå seg fra hverandre når det gjelder tidsbruk og utfall av mekling (hvor lang tid de bruker på prosessen, og om de klarer å komme fram til en avtale)

Antall samtaler

Det var en signifikant forskjell mellom høy – og lavkonfliktgruppen i antall meklingstimer som ble benyttet ($t(62)=-4.29, p<.00$). Antall samtaler i hver sak varierte fra én til sju samtaler. I 62 % av sakene gjennomførte foreldrene mellom én og to samtaler, og de fleste av disse kun én samtale (38 %). Gjennomsnittlig tidsbruk var 2,65 timer per sak ($SD=1.89$). Et mindretall saker (5), som gjennomførte seks og sju timer, bidro til å trekke opp gjennomsnittet for gruppen. Fordelingen av antall meklingstimer per sak i høykonfliktgruppen fremgår i Figur V.

Figur V. Antall anvendte meklings timer i høykonfliktgruppen

Foreldrene i lavkonfliktgruppen brukte i snitt én meklings time ($SD=.27$). Dette tyder på at de foreldrene som anser seg som forholdsvis enige om temaene som tas opp i meklings, kun benytter seg av den ene timen som er påkrevd for å få utstedt meklingsattest. Samtidig ser vi at de fleste i høykonfliktgruppen også velger å avslutte meklingsprosessen etter én eller to timer. Man skulle kunne anta at foreldrene i denne gruppen hadde behov for å bruke mer tid i meklings for å komme fram til eventuelle avtaler eller løsninger mht barn, bolig og økonomi. Hvor lang en meklings time var, varierte. Antall timer reflekterer derfor ikke nødvendigvis den faktiske tidsbruk i meklingsene. Et spørsmål er om høykonfliktgruppen brukte mer tid på hvert enn lavkonfliktgruppen.

Tidsbruk i meklings

Det fantes ingen signifikant forskjell på lengden på meklings timene når man sammenlignet gruppene ($p=.78$). Hvor lenge meklings timenes varte og hvordan tidsbruken fordelte seg på for høy – og lavkonfliktgruppene, vises i tabell VII.

Tabell VII

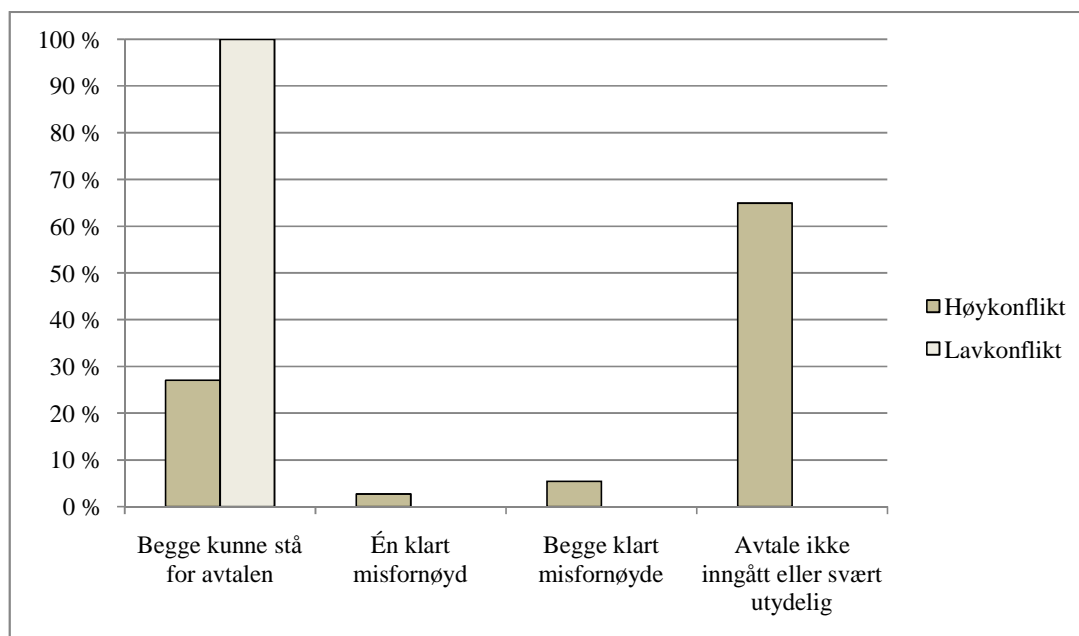
Tidsbruk i mekling

Timens varighet	Konfliktnivå	
	Lavt	Høyt
Inntil 30 minutter	0	1 %
Inntil 60 minutter	38 %	36 %
Inntil 90 minutter	55 %	59 %
Mer enn 90 minutter	7 %	3 %

Vi ser at majoriteten av meklingstimene varer i inntil 90 minutter, dette gjelder for begge grupper. I tillegg pågår en betydelig andel meklingstimer i inntil 60 minutter, dette gjelder også for begge grupper. Meklingstimenes faktiske varighet skiller seg altså ikke ut for noen av gruppene.

Vurdering av meklingsutfall

Etter avsluttet mekling – enten foreldrene hadde kommet fram til løsninger eller ikke – ble meklerne bedt om å gi sin vurdering av utfallet av meklingen i hver enkelt sak. Meklerne ga sin vurdering ved å krysse av for det utsagnet som passet best for det aktuelle paret, se de ulike utsagnene i figur VI.

Figur VI. Meklers vurdering av meklingsutfall

Som vi kan lese av figuren, vurderte meklerne det som at alle foreldrene i lavkonfliktgruppen kunne stå inne for avtalen. Det ble inngått avtale om ordninger i alle sakene i lavkonfliktgruppen, og begge foreldrene så ut til å være tilfredse med den. For høykonfliktgruppen så bildet annerledes ut. Her oppga meklerne at majoriteten enten ikke inngikk avtale, eller at avtalen var svært utydelig (65 %). I noen saker var én eller begge foreldrene etter meklers vurdering klart misfornøyde (8 %), i 27 % av sakene mente mekler at begge foreldrene kunne stå inne for avtalen. Samlet sett nådde nærmere 75 % av foreldrene i høykonfliktgruppen ikke frem til felles enighet. Forskjellene mellom gruppene var signifikante $\chi^2(3, N= 64) = 34.01, p<.001$.

4.3 Meklers perspektiv på høykonfliktgruppen – en kvalitativ undersøkelse

V. Hvordan beskriver meklerne kjennetegn ved de sakene som kategoriseres som høykonfliktsaker?

Det analytiske arbeidet med tekstmaterialet som omhandlet meklernes perspektiv på arbeidet med høykonfliktsakene, ledet som nevnt fram til seks kategorier om hva konflikten handlet om. Én utfordring i analysen av tekstmaterialet, var at beskrivelsene i teksten så ut til å referere til prosesser som omhandlet ulike tema i meklingen. Med dette menes at meklerne noen steder vektla og beskrev ”innhold” (parets historie, problemer), andre steder handlet det om ”prosess” (avtaleorientering), og i tillegg kommenterte meklerne ofte ”formen” foreldrene kommuniserte på. Disse temaene kom til uttrykk i den intersubjektive samhandlingen mellom foreldrene og meklere, og opptrådte ofte parallelt med hverandre, men på ulike nivå. Det var derfor en utfordring å sortere disse, og å finne ut av hvilke fenomener som handlet om hvilke overordnede tema. Etter å ha arbeidet med disse i flere omganger, og ved å dele opp i forhold til overordnet tema, ble det tydeligere for oss hva som hang sammen med hva. Ut i fra de overordnede tema som kategoriene til slutt ble delt inn etter, kan man karakterisere de fire første kategoriene som av teoretisk art (omhandler mer innhold og prosess), og de to siste som av mer deskriptiv art (omhandler i større grad form og beskrivelser). Kategoriene, med tilhørende underkategorier, er presentert i tabell VIII.

Tabell VIII

Kategorier for konflikttema – meklers perspektiv

Kategorier og underkategorier	
1. Konflikter knyttet til separasjonsprosessrelaterte tema	
a.	Fortiden som par/familie.
b.	Oppløsning av parforholdet (én ønsker det ikke, svik, utroskap, sjalusi, etc.).
c.	Samarbeidet etter atskillelsen (én stilte ikke opp, én hindret samvær og lignende)
2. Konflikter knyttet til aktuelle avtaletema	
a.	Barns bosted: Hos mor, far eller delt (barnefordeling)
b.	Samvær: Hvor mye tid hos samværsforelder
c.	Økonomi/bolig
d.	Nye kjæresten: Introduksjon for barna; samvær med/innflytelse på barn/rolle; barn/medforelder ønsker ikke å ha noe med kjæreste å gjøre
3. Bekymring for foreldres omsorgsevne	
a.	Rus
b.	Vold/ seksuelt overgrep
c.	Psykatri/ psykisk helse
d.	Tar ikke barnets perspektiv
e.	Er i kontakt med barnevernet
f.	Mekler ønsker tilsyn, stiller spørsmål ved omsorgsevne
4. utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldre	
a.	Mekler tar parti (fremgår av teksten)
b.	Manglende tillit til mekler fra mor og/eller far
c.	Ingen bestilling, ingen spørsmål, ”visste ingen ting”, lite villig til å bruke tid på mekling, ikke innstilt på samarbeid
d.	Ulik bestilling (tydelig forskjellige agendaer for timen hos mor og far)
e.	Bare den ene part møter
f.	Den ene part forlater timen og kommer ikke tilbake
g.	Mekler forventer at partene fortsetter – men de uteblir og møter ikke til flere samtaler
h.	Mekler ”overraskes” over negative reaksjoner på egne innspill til partene, opplever at én avsporer
5. Kommentar om konfliktform i relasjonen mellom foreldrene	
a.	Tar ikke den andres perspektiv, anerkjenner ikke den andre, etc.
b.	Minst én fremsetter trusler, presser
c.	Ulikt maktforhold
d.	Tidspress, hast
e.	Høy stemmeføring/ heftige angrep, sinne, skjeller ut
f.	Tristhet, gråt, sårhet, fortvilelse
6. Rettsorientering hos en eller begge foreldre	
a.	En eller begge av partene ønsker at saken skal avgjøres i retten
b.	Advokat er involvert

Disse kategoriene ble deretter benyttet i kodingen av tekstmaterialet. Det ble regnet samsvarsskåre for hvordan de tre ulike koderne utførte kodingen, ved hjelp av Free – Marginal Multirater Kappa (Randolph, 2008). Samsvarsskåren var svært høy (Kappa =.93), hvilket bidrar til å understøtte kategoriernes reliabilitet. Antall registreringer av hver kategori vises i Tabell IX, etterfulgt av en nærmere utdyping av innholdet i de seks kategoriene.

Tabell IX

Tilstedeværelse av kategoriene

Kategori	Samlet antall registreringer
1: Konflikter knyttet til separasjonsprosessrelaterte tema	20
2: Konflikter knyttet til aktuelle avtaletema	25
3: Bekymring for foreldres omsorgsevne	17
4: Utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldre	27
5: Kommentar om konfliktform i relasjonen mellom foreldrene	29
6: Rettsorientering hos en eller begge foreldre	9

Merk: N=37

Kategoriernes innhold

Kategori 1: ” *Konflikter knyttet til separasjonsprosessrelaterte tema*”, handler primært om foreldrenes historie som par. Dette kan bety at foreldrene ikke har kommet så langt i separasjonsprosessen, eller har satt seg “fast” i spørsmål som “hvorfor”, eller ønsker å sette ord på hva som skjedde med dem som par, og hvordan de hadde opptrådt mot hverandre før og etter bruddet. Mekler rapporterte i flere tilfeller om foreldre som var på ulikt sted i separasjonsprosessen – én ønsket kanskje ikke brudd, mens den andre var klar for å fortsette livet uten den andre. Det refereres videre til krenkelser i forhold til gamle konflikter som ikke er løst, sorg, ønske om å bli hørt, rettferdiggjøre sine reaksjoner, og få bekreftelse på egen opplevelse av konflikten med den andre. Et eksempel fra teksten som kan illustrere dette temaet: “*Hun begynner timen med å insistere på å snakke om hvorfor. Han argumenterer mot. Hun bærer preg av et plutselig brudd*”. Mekler forstår det slik at mor fortsatt strever i forhold til bruddet, og hennes fokus i meklingen er først og fremst å få snakket om dette. En kan tenke seg at utarbeidelse av ordninger for samvær og bolig ligger litt frem i tid for denne moren. Denne kategorien reflekterer altså noe om foreldrenes separasjonsprosess, og gir seg ofte til kjenne gjennom *innhold* fra foreldrenes forhistorie.

Kategori 2: “*Konflikter knyttet til aktuelle avtaletema*”, omhandler tema som man tradisjonelt sett ofte forbinder med mekling: barnas bosted, samvær, og økonomi og bolig. I tillegg er det en underkategori i forhold til dannelsen av nye familier – eksempelvis hvordan introdusere

nye kjærester, hvilken rolle denne får i forhold til barna etc. Et utsagn som beskriver konflikttema relatert til økonomi og bosted: *“De har nærmet seg hverandre siden sist. Begynner å se konturene av to alternativer i forhold til bolig og barn. Men mye er fortsatt uavklart. Bolig synes å være en viktig reell og symbolsk sak for henne. Tror det var viktig at jeg lot dem få sitte sammen å snakke etter siste time, det fikk de denne gangen også”*. Denne kategorien kan sies å referere til meklingsprosessen i den forstand at den beskriver mer avtaleorienterte tema enn de andre kategoriene.

Kategori 3, *“Bekymring for foreldres omsorgsevne”*. Dette handler om bekymringer som kan være tilstedeværende på flere av aktørene. På den ene side kan det handle om den ene forelderens bekymring om den andres omsorgsevne. En slik bekymring kan i noen tilfeller deles av mekler, og dette utgjør en bekymring fra den ene forelderen og meklers side om den andre forelderens omsorgsevne. En tredje variant er at mekler opplever å bli bekymret for begge foreldres omsorgsevne, og at foreldrene er uforstående til denne oppfatningen. Bekymringer om omsorgsevne kunne i meklernes beskrivelser være forankret i beretninger eller mistanker om rus, vold, psykiatri, seksuelle overgrep, eller manglende evne til å ta barnets perspektiv. Følgende eksempel fra en separat meklingstime viser meklers beskrivelse av en mors redsel for seksuelle overgrep fra far: *“Mor kommer i dag med sin reelle bekymring om hvorfor hun er redd for at barnet skal være alene med far. Hun er usikker på hans grenser på intimitet og seksualitet, og viser til eksempler på situasjoner rundt dette. Vanskelig å ikke få bringe dette i klartekst tilbake til far”*. I slike saker vil det være utfordrende for mekler å holde seg ”nøytral”, og det kan i tillegg diskuteres hvorvidt det ville være hensiktsmessig. I et annet eksempel kommer meklers bekymring for begge foreldres psykiske helse til uttrykk: *“Virker fastlåst, og ingen er villige til å tenke alternativer. Dessuten er jeg usikker på deres psykiske helse som omsorgspersoner. Mor mistenksom, redd? Far fortvilet og blir truende?”*. Denne type bekymring, der meklers bekymring ikke deles med noen av foreldrene, kan være spesielt utfordrende i forhold til meklingsarbeidet fordi et alliansebrudd kan bety at foreldrene velger å avslutte meklingen. Dersom dette skjer, mister mekleren kontakten med foreldrene og dermed muligheten til å være til hjelp.

Et siste eksempel viser meklers beskrivelse av meklers og mors bekymring i forhold til fars omsorgsevne: *“Det luktet alkohol av far. Da jeg tok det opp benektet han det først, men innrømmet etter hvert at han hadde tatt et par øl. Oppfattet ham som springende i historier han fortalte, han sa mye nedsettende om ekspartneren. Han forteller at han tidligere har ruset*

seg på amfetamin, siste gang for tre måneder siden. Hun forteller om ekspartnerens rusmisbruk og vold hun og barna har blitt utsatt for. Han har ikke hatt samvær med barna siden bruddet”.

Kategori 4, *”Utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldre”*. Denne kategorien berører samarbeidet mellom foreldre og mekler. Kategorien har mange underkategorier, som beskriver både forhold som refererer til foreldrenes tillit til mekleren (*”utfordrende å forholde seg til deres misnøye med tidligere meklingserfaring med en av mine kolleger”*), at den ene eller begge foreldrene ikke er innstilt på å bruke tid på mekling, eller at mekleren ser ut til å ta parti med den ene parten. Et eksempel på det siste fremkommer i følgende utsagn: *“Jeg merker at mors fremstilling virker mer tillitsvekkende på meg. Kanskje jeg skulle vært mer nysgjerrig på fars beskrivelser. Mor gråt og uttrykte lite håp om at de skulle bli enige”*.

Denne kategorien hadde mange registreringer. I 25 av 37 saker med høyt konfliktnivå ble det kommentert på forhold rundt allianse. Tilstedeværelsen av denne kategorien, som omhandler relasjonen mellom foreldrene og utøveren av den pålagte ordningen, vitner om at dette er et aspekt ved meklingsituasjonen som ser ut å spille en fremtredende rolle. I

psykoterapiforskningen pekes det på at en godt etablert relasjon eller allianse mellom terapeut og klient er en viktig fellesfaktor for endring (Lambert, 2004, Rønnestad, 2008). De fleste meklingsstradisjoner bygger på terapeutiske tilnærminger. At det er likhetstrekk i viktigheten av en god allianse i både mekling og psykoterapi er derfor ikke usannsynlig.

Kategori 5, *”Kommentar om konfliktform i relasjonen mellom foreldrene”*. Denne kategorien er beskrivende for formen for foreldrenes kommunikasjon med hverandre, samt emosjonelle uttrykk som kommer til syne i meklingen. Beskrivelser av dette ble registrert som hyppigst forekommende i kommentarene fra mekler. Følgende utdrag illustrerer

kommunikasjonsformen mellom et av foreldreparene slik mekler ser det: *“..på den ene side sørger han og er såret, på den andre side benekter han dette og avviser at han stikker henne og bebreider henne. Hun blir på sin side fortvilet over ham. De snakker forbi hverandre. Blir hjelpeløse. Både hun og ham gråter”*. Her får man inntrykk av at det ligger mange vanskelige emosjoner og uløste problemer under, som kan bidra til å sette en avtaleorientert prosess i bakgrunnen. Andre eksempler viser emosjonelle uttrykk i form av sinne, fortvilelse og trusler: *“Far virker rigid og fastlåst. Han hevder han fortsatt ønsker samliv med sin fraskilte kone. Mor er helt avvisende til dette. Hun har fått ny kjæreste som far ikke vil se. Far drar inn barna i konflikten, sier at de hater den nye mannen og kaller mamma for hore. Han skjeller*

henne ut og sier at hun ikke tenker på barna og at de lider. Far truer med å få den eldste sønnen til å bo hos ham, truer med å flytte”. “Det var svært høy stemmeføring og angrep og kalling på hverandre. De greide seg en stund når dette ble tatt opp, men falt inn i samme negative mønster igjen. Vanskelig å få fokus på barnet”.

Kategori 6, ”Rettsorientering hos en eller begge foreldre”. Denne kategorien handler om hvorvidt det fremkommer om én eller begge foreldre ønsker å avgjøre spørsmål som samvær, bosted og foreldreansvar i retten, og/eller om de har involvert advokat. Det ble skåret for denne kategorien i 9 av de 37 sakene. Det reelle tallet kan være høyere, dersom mekler ikke har nevnt dette i sin tekst. Det ble ikke spurt eksplisitt om å rapportere dette. Likevel kan denne kategorien være med på å fortelle noe om hvor “fastlåst” foreldrene opplever konflikten er. Tilstedeværelsen av kategorien rettsorientering fantes typisk i de sakene som hadde skåringsutslag for en rekke kategorier. Disse sakene fremstod derfor som sammensatte og komplekse.

Kategoriene har for enkelhets skyld blitt presentert hver for seg. Likevel ble ingen av sakene, bortsett fra én der det var minimalt med informasjon, skåret med bare én kategori. (At flere kategorier er til stede i sakene, illustreres i de utsagn som ble brukt som eksempler over). Gjennomsnittlig antall kategorier skåret per sak var 3,4. Som oftest hadde meklerne altså beskrevet saken i forhold til flere tema, som opptrådte sammen. Dette gir et mer komplekst bilde av konflikten som foregår mellom foreldrene, og som utspiller seg i meklingsrommet foran en tredjeperson. De kategoriene som forekom hyppigst, var Kommentar om konfliktform i relasjonen mellom foreldrene (29), Utfordringer i arbeidsalliansen mellom mekler og foreldre (27), og Konflikter knyttet til aktuelle avtaletema (25). De to første forekom hyppigst sammen.

5 Diskusjon

5.1 Kjennetegn ved gruppene

Demografiske likheter men sammensatte familieforhold

Gruppene så homogene ut når det gjaldt de fleste ytre kjennetegn eller karakteristika ved foreldrene som utgjorde de to gruppene. Det fantes ingen signifikante forskjeller mellom gruppene hva angikk alder, utdanningsnivå, og beskjeftigelse. En oppfatning om foreldre som har et høyt konfliktnivå i mekling, kunne være at de er unge, lavt utdannede, og har lav sosioøkonomisk status. Disse faktorene ble ikke bekreftet i dette utvalget. Tvert i mot var høy – og lavkonfliktgruppene like på disse områdene. Det typiske foreldreparet var i midten av trettiårene, og hadde et par års utdanning etter videregående skole. De fleste var i full jobb.

Det var ikke signifikante forskjeller mellom gruppene i forhold til hvor mange felles barn foreldreparene hadde i gjennomsnitt. Det var likevel noen forskjeller her. Foreldrene i høykonfliktgruppen hadde oftere bare ett barn, og flere av de yngste barna (spedbarn) var representert i denne gruppen.

Når det gjaldt antall særkullsbarn, var det imidlertid store forskjeller mellom gruppene. Spesielt fedrene (men også mødrene) i høykonfliktgruppen hadde langt flere særkullsbarn enn i lavkonfliktgruppen. Foreldrene i høykonfliktgruppen hadde, i motsetning til i lavkonfliktgruppen, sped – og småbarn som var særkullsbarn. Det er derfor grunn til å spørre seg om flere av foreldrene ikke er i/har vært i et etablert forhold, eller at forholdet mellom dem har vært kortvarig. Det var ikke mulig å regne ut signifikansnivå for variabelen særkullsbarn fordi gruppene var så skjeve på dette området, og fordi det manglet data om alder og kjønn for en del av barna. Likevel belyser funnet forskjeller mellom gruppene. Det at det fantes flere sped – og småbarn i høykonfliktgruppen, i tillegg til at de hadde vesentlig flere særkullsbarn, vitner om mer komplekse familieforhold i høykonfliktgruppen enn hos lavkonfliktgruppen.

Erfaringer på familieterapifeltet kan underbygge disse funnene. For det første vet vi at overgangen til å bli foreldre kan være en risikofaktor for parforholdet. Erfaringsmessig sliter mange par mer i denne fasen, og det har blant annet blitt satt i gang prøveprosjekter i regi av

familievernet med tanke på å forebygge samlivsbrudd, ved å ruste førstegangsforeldre på tilværelsen som par og småbarnsforeldre ("Godt Samliv", Bufetat, www.godtsamliv.no, 18.10.2010). For det andre har personer som tidligere har vært gjennom samlivsbrudd og skilsmisse, statistisk større sjanse for å gjennomgå nye samlivsbrudd (Amato, 2000). Det er rimelig å anta at kompleksiteten i familieforhold, overgangen til ny familieform, og jo flere mennesker hvis interesser man skal forholde seg til, øker risikoen for konflikt mellom familiemedlemmer.

Meklingstype som indikasjon på konflikt

Et annet ytre kjennetegn handlet om hvilken meklingstype foreldrene meklet etter. Her var det store forskjeller mellom gruppene. I motsetning til foreldrene i lavkonfliktgruppen, som utelukkende meklet etter Ekteskapsloven eller Barneloven ved samboerbrudd, meklet over halvparten av foreldrene i høykonfliktgruppen etter Barneloven ved barnefordeling. Følgelig var det stor sannsynlighet for at disse foreldrene kunne ende med å avgjøre spørsmål om samvær, bosted, og foreldreansvar i retten. Dette kan også tilsi at disse foreldrene hadde slitt over lang tid. Kanskje var det slik at foreldrene ikke så noen løsning på konflikten seg i mellom, og derfor ikke så noen annen utvei enn å føre saken for retten. Uansett kan denne meklingstypen sees på som en meget relevant indikator på høyt konfliktnivå. At en så stor andel av foreldrene i høykonfliktgruppen representerte denne meklingstypen, er i tillegg en styrke i forhold til operasjonaliseringskriterienes validitet, og at gruppeinndelingen faktisk representerer saker med høyt og lavt konfliktnivå.

5.2 Prosessrelaterte faktorer

Hva det strides om, og foreldrenes opplevelse av enighet og håp

I utforskningen av variablene tilknyttet partenes opplevelse i meklingsprosessen fremkom markante forskjeller mellom gruppene. Gruppeoperasjonaliseringen hadde allerede vist at foreldrene i høykonfliktgruppen anså seg som svært uenige når det gjaldt spørsmål om barn, bolig og økonomi. De aller fleste var sterkt uenige om samtlige tema. Det motsatte var gjeldende for lavkonfliktgruppen, som anså seg som enige om disse tingene. Når foreldrene ble bedt om å rangere hvor enig de trodde *den andre forelderens* syns de var om disse tema, gjaldt de samme tendensene. Med andre ord oppfattet foreldrene i høykonfliktgruppen at

deres medforelder også syntes de var svært uenige, mens foreldrene i lavkonfliktgruppen oppfattet hverandre som enige på lik linje med seg selv.

Hva kan disse funnene fortelle om meklingsarbeid? De belyser noe i forhold til foreldrenes utgangspunkt *før* de går inn i meklingsprosessen. Man kan tenke seg at foreldrene i høykonfliktgruppen begynner prosessen på ”minussiden”, mens foreldrene i lavkonfliktgruppen har et vesentlig mer positivt utgangspunkt. Det synes også å bli bekreftet av foreldrenes forhåpninger om å komme fram til felles løsninger; foreldrene i høykonfliktgruppen rapporterte i svært liten grad håp om å komme til enighet, både med utgangspunkt i egen opplevelse, og hva de trodde om den andres håp. Foreldrene i lavkonfliktgruppen derimot, var sikre på at de kom til å komme fram til løsninger. Det skulle være rimelig å tro at dette kan være med på å farge prosessen i negativ eller positiv retning for de foreldreparene. For høy – og lavkonfliktgruppen var det altså svært divergerende rapporteringer om foreldrenes opplevelse av hvordan de stod i forhold til hverandre når det gjaldt enighet om sentrale spørsmål i mekling.

Kan dette ha betydninger for prosessen og utfallet av meklingen? Å være i en meklingsprosess er sårt for mange. Det å være i en langvarig konflikt, i en situasjon som i tillegg er svært uklar, kan være svært belastende både fysisk og psykisk (Knardahl, 2002). Dersom man ikke har noe håp om å komme til enighet, vil det virke meningsløst å investere tid og krefter på å jobbe med dette. Den enkleste løsningen er kanskje derfor kun å møte opp på den ene obligatoriske meklingen for å motta attest. Vi vet fra effektstudier fra psykoterapiforskningen at håp regnes som en viktig fellesfaktor for endring. Dersom det er lite håp om endring hos klienten, er det lite håp om å få til endring i terapi (Lambert, 2004). Den enkelte forelders innledende oppfatning og håp om å få til en nyttig meklingsprosess, og å komme frem til løsninger i sentrale spørsmål kan derfor tenkes å spille en vesentlig rolle for utfallet av meklingen. Det synes å være en klar sammenheng for dette i utvalget.

Tidsbruk og utfall (avtaler)

Foreldrene i høykonfliktgruppen benyttet seg av litt flere meklingstimer enn foreldrene i lavkonfliktgruppen, der kun to familier brukte mer enn én time. Likevel benyttet hovedvekten av foreldrene i høykonfliktgruppen seg av få timer i mekling – og de fleste kun én time. Det er rimelig å anta at foreldre som opplever konflikt i forhold til samlivsbrudd og organisering av fremtidige ordninger i forhold til felles barn, har nytte av å bruke lenger tid i mekling enn

foreldre som ikke opplever vanskeligheter med dette. Meklingsordningens overordnede mål, er å tilby hjelp til de familiene som befinner seg i en vanskelig og konfliktfylt situasjon i forbindelse med samlivsbrudd. Én time i meklings er ikke et realistisk tidsperspektiv for å få til avtaler som begge foreldre, og barn, kan være fornøyd med, dersom konfliktnivået er høyt. Det kan derfor sees på som bekymringsfullt at ikke flere av de foreldrene som strever med å finne ut av sin nye situasjon, ikke benytter seg av mer tid i meklings. Forskning på meklingsmetodikk rettet mot saker med høyt konfliktnivå, peker på at faktorer som tid, og bruk av erfarne meklere med evne til å møte foreldrenes emosjonelle behov, som tidvis retter blikket vekk fra avtalefokus, synes viktige for positive utfall av disse sakene. Disse funn ser ikke ut til å støtte opp om rammene for dagens meklingsordning. Når meklingsattest utstedes etter én time, er det liten grunn til å fortsette prosessen.

Dette kan være en potensiell forklaring på hvorfor så få av foreldrene i høykonfliktgruppen benyttet seg av flere enn én meklingsstime. Ser man dette i sammenheng med at foreldrene verken hadde forventninger eller håp om å komme til enighet, er det forståelig at de valgte og ikke fortsette meklingsprosessen. Det kan virke som at meklings ikke inngår i disse foreldrenes teori om endring. I realiteten kan man kanskje si at de ikke påbegynte en prosess i det hele tatt, men møtte opp for å motta et nødvendig offentlig dokument (meklingsattesten). Denne hypotesen understøttes av det faktum at foreldrene i høykonfliktgruppen, ifølge meklernes, langt sjeldnere kom fram til avtaler enn lavkonfliktgruppen (hvor alle lagde avtaler som de var fornøyd med). I de tilfeller der de kom fram til avtaler, var de ifølge mekler ofte misfornøyd med denne. Det er et paradoks at foreldre i konflikt oftest velger korte meklingsforløp, når empirien taler for å bruke tid – spesielt når det gjelder konfliktfylte saker.

5.3 Meklernes perspektiv på høykonfliktsakene

Meklernes kommentarer til arbeidet med de konfliktpregede sakene frembrakte en tredjepersons vinkling på hva konfliktene kunne handle om. De beskrev også interaksjonen mellom foreldrene (kommunikasjonsform og følelsesuttrykk), og den intersubjektive samhandlingen (alliansen) mellom foreldrene og mekleren. I tillegg ga meklerne et signal om bekymring for foreldrenes omsorgsevne i noen av sakene. Det framkom at foreldrenes relasjon, historie og kommunikasjonsform i tillegg til vanskelige følelser som sinne, sorg og fortvilelse, kom til uttrykk side om side med de mer tradisjonelle meklingsrelaterte tema. Under analyseprosessen med tekstmaterialet fikk man inntrykk av at de tema som meklings

skal resultere i avtaler i forhold til (barn, bolig og økonomi), ofte kom i bakgrunnen av de andre kategoriene. Man fikk følelsen av at avtaler lå et stykke fram i tid for disse parene, fordi den ene eller begge enkelt nok ikke hadde kommet langt nok i separasjonsprosessen til å være klar for eller ha kapasitet til å greie å ha fokus på dette. Det er en mulighet for at foreldrene dette gjaldt hadde andre behov på det gjeldende tidspunktet i meklingen enn foreldre som har beveget seg lengre i prosessen, og ikke befinner seg i samme høye konfliktnivå.

Sammenligner man meklernes beskrivelser med stadiebeskrivelser av separasjonsprosessen, kan man tenke seg at foreldrene har ulike behov avhengig av hvor de befinner seg i prosessen eller rett og slett hva de strever med på det gitte tidspunkt. I stadiebeskrivelsen understrekes at ikke alle i en separasjon vil følge gitte stadier sekvensielt, men det kan være en beskrivelse av ulike tilstander som er vanlig å gjennomleve i sammenheng med en slik prosess. Funn i forskning tyder på at de personer som sliter mest i etterkant av et samlivsbrudd, er de som ikke klarer å akseptere eller forsones seg med bruddet i ettertid (Amato, 2000, 2005). Under arbeidet med det kvalitative materialet, fikk man inntrykk av at mange av foreldreparene i høykonfliktgruppen ”satt fast” i parhistorien. Dette så ut til å ta stor plass i meklingen.

Er disse funnene representative for populasjonen? Det kan argumenteres for at gruppene som dannet grunnlaget for undersøkelser og sammenligninger var forholdsvis små. Flere variabler fra databasen kunne blitt undersøkt for ytterligere sammenligninger. Likevel ble det funnet svært tydelige forskjeller på mange punkter når man sammenlignet gruppene, samtidig som at gruppene så forholdsvis like ut hva gjelder demografiske kjennetegn. I den grad en undersøkelse som FORM- prosjektet kan argumentere for et representativt utvalg (Gulbrandsen & Tjersland, 2009), anses disse gruppene å kunne fortelle noe om reelle høy – og lav konfliktsaker i mekling.

5.4 Implikasjoner for meklingsordningen

Utøvere av meklingsordningen er som tidligere nevnt pålagt å gi en standardisert informasjon om rammer, juridiske forhold og begreper som brukes i meklingen og utarbeiding av avtaler. Dette er viktig informasjon som foreldrene bør være kjent med. Likevel kan det stilles spørsmål ved om det å innlede meklingen med dette kan gå på bekostning av alliansebyggingen med foreldrene, spesielt dersom foreldrene kun kommer til én time og mye av tiden i denne timen brukes til å gi informasjon. Kanskje kan det være sann at en informasjonsprioritering i én – times meklinger med foreldre i konflikt hindrer meklerne i å

rette fokus mot dem det gjelder – nemlig foreldrene som sitter der i en vanskelig situasjon og prøver å finne fram til samarbeid om barna sine. Kanskje er det slik at denne formen ikke gir plass til å romme og møte foreldre på en måte som de har behov for i øyeblikket, og som er tillitsvekkende i forhold til at mekling kan være en meningsfylt prosess som kan hjelpe dem til samarbeid og løsninger. Manglende relasjonsdannelse og tillit til hjelpetilbudet kan øke risikoen for avslutning eller drop-out. I den kvalitative analysen så vi at det ofte ble kommentert på allianse. Dette tyder på at allianse absolutt er et aktuelt tema også i mekling, og at mekler kjenner på dette. En mor eller far i en fortvilet situasjon, og som ikke opplever å bli hørt eller møtt på det som oppleves som viktig der og da, vil med stor sannsynlighet miste tilliten til meklere. Hvorfor skal man da bruke tid og krefter på en slik prosess? Hvis man ikke har tro på det? I tillegg er alliansebygging i mekling en ekstra stor utfordring fordi det ikke er én, men to personer som skal ivaretas på en tillitsvekkende måte. Dette er tidkrevende. Dette et tilbakevendende dilemma også i de sakene der mekler eller en av foreldrene opplever bekymring for omsorgsevne overfor barnet. For terapeuter eller meklere kan det være utfordrende i seg selv å skulle introdusere barnevernet, og i tillegg prøve få foreldrene til å samarbeide om dette. Når foreldrene bare kan velge å forlate samtalerommet, vil man kanskje i enda større grad holde slike bekymringer tilbake. Man er redd for å miste foreldrene helt (og da muligheten til å hjelpe barnet), og man kan frykte at det ikke vil bli opprettet sak hos barnevernet.

Funnene i denne oppgaven støtter oppfatningen av at det å redusere det obligatoriske meklingstilbudet fra potensielt tre timer og ned til én time, muligens var lite hensiktsmessig for foreldrene i konfliktgruppen (Gulbrandsen & Tjersland, 2009, Walther & Skahjem, 2008). Kanskje tiden er inne for å gjøre noen valg i forhold til hvordan mekling skal se ut i Norge. Det er mange meninger og dilemmaer i denne debatten. For det første er det diskusjon om mekling skal være obligatorisk eller frivillig. Vi har sett at Norge skiller seg ut på dette området, fordi vi har en obligatorisk ordning. I mange modeller for mekling vektlegges det frivillige aspektet ved mekling som vesentlig for deltakernes forpliktelser og motivasjon for å inngå i en meningsfull prosess. På den annen side er den norske meklingsordningen unik fordi det gjelder alle foreldre i samlivsbrudd, og derfor kan ha en viktig forebyggende effekt dersom målet med den realiseres. For eksempel kan familiekontoret være den eneste hjelpeinstans man er i kontakt med i forbindelse med den personlige krise som et samlivsbrudd kan representere for den enkelte. Dette gir hjelpepersonell en mulighet til å identifisere personer som har ekstra behov for faglig hjelp og støtte. For en del familier som

berøres av samlivsbrudd, representerer dette en så stor krise at de har behov for hjelp utenfra. Vi vet at samlivsbrudd er en risikofaktor i forhold til vold og drap i nære relasjoner. En artikkel i avisen VG nylig viser at av 33 barn som ble mishandlet til døde eller drept mellom 2000 og 2010, døde halvparten i forbindelse med samlivsbrudd (Vinding & Berg, 2010). Dette har i følge VG fått Regjeringen til å bevilge penger til forskning på barne – og partnerdrap, i tillegg til økt satsing på hjelpetilbud til barn som berøres av samlivsbrudd (Vinding & Berg 2010). Ut i fra media, ser vi at det er menn som dreper i tilknytning til samlivsbrudd. De fleste menn tar tradisjonelt sett heller sjelden kontakt med hjelpeapparat i situasjoner som dette. For mange menn er derfor meklerne den eneste fagpersonen de kommer i kontakt med i forbindelse med samlivsbruddet. Denne “pålagte” kontakten kan virke forebyggende i forhold til å utvikle enda større problemer, eventuelt bidra til å sette menn i kontakt med videre hjelp. Et annet, og det kanskje viktigste aspektet, er muligheten til å forebygge familiekonflikter og konfliktfylte samarbeid om barna, som ofte står i midten av det hele og kan måtte komme til å bære konsekvensene for foreldrenes samarbeidsproblemer.

Ut i fra dette perspektivet er det betenkelig å gjøre meklingsordningen til et frivillig tilbud. Vinner man mer enn man taper på dette? I innledningen ble det pekt på at den obligatoriske meklingsordningen i Norge er unik i den forstand at den berører alle familier som opplever samlivsbrudd. Dette kan bidra til forebygging og hjelp ved langvarige og konflikter og alvorligere problemer som følge av et vanskelig brudd. Er det til gagns for foreldre i konflikt at ordningen fjernes? Ville disse foreldrene velge å benytte seg av et frivillig tilbud dersom de ikke har tro på at det nytter?

Differensiering og relasjonsfokus for vanskelige saker

Et tilbakevendende tema i denne oppgaven har vært at det ser ut til å være et skille mellom ”vanlige meklingssaker” og en gruppe foreldre som befinner seg i høy grad av konflikt med hverandre. Denne gruppen ser ut til å ha andre behov enn foreldre i normalmeklingssaker. Undersøkelsene i dette arbeidet peker i retning av at disse behovene ikke blir møtt i tilstrekkelig grad. De funn som tilsier dette, er at foreldrene bruker kort tid i mekling, men likevel ikke kommer frem til avtaler. Der de gjør det, er de ofte ikke fornøyde med avtalen. I tillegg har vi sett at foreldrene har svært liten tro og lave forhåpninger om at meklingen vil føre frem. Det viser seg at etter endringer som ble gjort i ordningen i 2007, som blant annet innebar å gjøre mekling frivillig etter én meklingstime, benytter vesentlig færre av foreldre i

høy konflikt seg av tilbudet – og stadig flere ender med å benytte rettssystemet som instans for å avgjøre konflikter i barnefordelingssaker (Walther og Skahjem, 2008). Paradoksalt nok viser forskning på utfall av saker med høyt konfliktnivå at det er hensiktsmessig å danne en tillitsvekkende relasjon til foreldrene ved å bruke god tid, imøtekomme dem på det emosjonelle plan, og å være mindre avtalefokusert. Dette står ikke i nært slektskap til en mekanisk inndeling av konflikttyper som utgangspunkt for problemløsning i mekling (se avsnitt om konfliktforståelse), eller diktert informasjon som må gis i første møte med foreldre i mekling. Ekelands (2010) forslag til en kontekstuell modell for mekling heller mot mer fleksibel tilnærming, som i tillegg virker inkluderende i forhold til å romme også de saker som har et høyt konfliktnivå. Tjersland & Gulbrandsen (2010) peker på noe av det samme med sitt forslag til en integrert meklingsmodell. Det kan være avgjørende for utfallet av arbeid med konfliktfylte meklingssaker at helperne har kompetanse og arbeidsmodeller for hvordan de skal håndtere nettopp slike situasjoner. Manglende kunnskap om dette kan føre til usikkerhet eller fraskrivelse av ansvar, og dermed bidra til at mekler eller foreldrene resignerer fra prosessen og mister muligheten til å få hjelp til løsninger.

Kanskje er det på tide å begynne å se på mekling som en individuell prosess som tidvis kan og bør inneholde terapeutiske tilnærminger for de foreldre som befinner seg i en vanskelig situasjon i forhold til samarbeid om barn og overgangen til sine nye liv. Dette vil kunne kreve en differensiering av saker i innledningen av en meklingsprosess, samt kunnskap hos meklere om psykologiske prosesser og krisereaksjoner hos foreldre i samlivsbrudd. Dersom dette skal gjøres i regi av en obligatorisk meklingsordning, bør man kanskje igjen gi meklere mandat til å holde meklingsattesten tilbake i noe lengre tid (tidligere inntil tre timer). På denne måten får man kjøpt seg mer tid til å etablere en påviselig dyrebare relasjon. En skulle ikke tro at dette utgjør noen stor forskjell for de foreldre som ikke opplever vanskeligheter med sitt samarbeid. På landsbasis ser vi en økende tendens til at tvister om barnefordeling avgjøres i rettssystemet. I media har det blitt argumentert for at denne utviklingen taler for en egen familiedomstol med tilstrekkelig kompetanse til å avgjøre slike saker. Familievernet representerer kompetanse i forhold til relasjonsproblematikk og samlivsbrudd og barns psykiske helse. Kanskje kan endringer i meklingsordningen snu utviklingen av økende barnefordelingssaker i retten, ved at ordningens rammer gjøres mer fleksible og tilpasses den kunnskap og kompetanse som ellers risikerer å ligge ubrukt.

Litteraturliste

Amato, P. R. (1994). Life span adjustment of children to their parent's divorce. *The future of children*, 4, s. 143 - 164.

Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: an update of the Amato and Keith (1991) meta- analysis. *Journal of family psychology*, 15, s. 355 – 370.

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of marriage and the family*, 15, s. 1269 – 1287.

Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *The future of children*, 15, s. 75 -96.

Amato, P. R., & Cheadle, J. (2005). The long reach of divorce: divorce and child well-being across three generations. *Journal of marriage and family*, 67, s. 191 – 206.

Barne-, ungdoms- og familieetaten. (2008). Rundskriv. Nr. Q-02/2008. Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Oslo: Det Kongelige Barne- og Likestillingsdepartement.

Birkeland, I., Brekke, E., & Tjersland, O.A. (1999). Nye perspektiver på konfliktfylte møter. Fokus på familien, 27, s. 69 – 86.

Brown, E. M. (1997). Comprehensive divorce mediation. I: Kruk (red), Mediation and conflict resolution in social work and the human services. Chicago: Nelson Hall.

Charmaz, K. (2009). *Constructing Grounded Theory. A practical guide through qualitative analysis*. London: Sage Publications Ltd.

Eide, E. (2009, 05 12). Bitter skilsmisse bak familiedrap. *Tv 2 nyhetene*. Hentet 20.10.2010 fra www.tv2nyhetene.no/innenriks/krim/bitter-skilsmisse-bak-familiedrap-2728014.html

Ekeland, T. J. (2010). Mekling – en kontekstuell modell. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 8, s. 734 – 742.

- Ekeland, T. J. (2004). *Konflikt og konfliktforståelse for helse- og sosialarbeidere*. Gjøvik: Gyldendal akademisk psykologi.
- Ekeland, T. J. & Myklebust, V. (1996). Foreldremekling. Meklarperspektivet. Forskningsrapport nr 12. Volda: Høgskulen i Volda/ Møreforskning Volda.
- Ekeland, T. J. & Myklebust, V. (1997). Foreldremekling. Brukarperspektivet. Forskningsrapport nr. 23. Volda: Høgskulen i Volda/ Møreforskning Volda.
- Fretland, R. A. (2010, 10 01). Livet etter et familiedrap. *Dagbladet.no Magasinet*. Hentet 20.10.2010 fra www.dagbladet.no/2010/10/01/magasinet/drap/familie/relasjoner/litteratur/13646488
- Emery, R. E. (1994). *Renegotiating family relationships: Divorce, child custody and mediation*. New York: Guilford Press.
- Gjerstad, S. (2009, 01 23). Menn begår familiedrapene. *Tv2 nyhetene*. Hentet 20.10.2010 fra www.tv2nyhetene.no/innenriks/krim/menn-begaar-familiedrapene-2523812.html
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2009). FORM – prosjektet. Foreldremekling ved samlivsbrudd. Delrapport nr. 1. Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, upublisert manuskript.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over effektstudier. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 8, s. 705 – 714.
- Haaland, K.R. (2007). Skilsmisse og nye familiestrukturer fra et barneperspektiv. I: Øvreeide, H. & Haavind, H. (red.), *Barn og unge i psykoterapi. Samspill og utviklingsforståelse* (s.271 – 293). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Irving, H. H. & Benjamin, M. (2002). *Therapeutic family mediation: Helping families resolve conflict*. California: Sage publications.
- Kaplan, R. M. & Kronick, R. G. (2006). Marital status and longevity in the United States population. *Journal of Epidemiology and Community health*, 60, 760 – 765.

Kelly, J. B & Duryee, M. (1992). Women's and men's views of mediation in voluntary and mandatory mediation settings. *Family and Conciliation Courts Review*, 30, 34-49.

Kelly, J. B. & Gigy, L. (1989). Divorce mediation. Characteristics of clients and outcomes. I: Kressel, K & Pruitt, D. G (red). *Mediation research*. San Francisco: Jossey-Bass.

Knardahl, S. (2002). *Kropp og sjel. Psykologi, biologi og helse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Lambert, M. J. (2004). *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change. Fifth edition*. New York: Wiley.

LOV-1981-04-08-7: Barnelova – bl. Lov om barn og foreldre. Hentet 20.10.2010 fra www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19810408-007.htm

LOV-1991-07-04 nr 47: Lov om ekteskap (Ekteskapsloven). Hentet 13.10.2010 fra www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19910704-047.html&emne=ekteskapslov*&

Nordhelle, G. (2006). *Mekling I. Konfliktforståelse og konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Randolph, J. J. (2008). Online Kappa Calculator. Hentet 05.10.2010, fra <http://justus.randolph.name/kappa>

Rød, P. A., Ekeland, T.J., & Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 45, s. 555 – 562.

Rønbeck, K. (2006). Foreldre i konflikt – Forhandlingsbasert sakkyndighetsarbeid etter barneloven. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 43, 338 – 346.

Rønnestad, H. (2008). Evidensbasert praksis i psykologi. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 44, 1107 – 1117.

Sbarra, D. A., & Emery, R. E. (2008). Deeper into divorce: Using actor –partner analyses to explore systemic differences in coparenting conflict following custody resolution. *Journal of family psychology*, 22, p. 144 – 152.

Skauli, G. (2009). Evidensbasert praksis i familievernet. En litteraturgjennomgang av forskning på parterapi. Bufetat. *Familievernets skriftserie nr 1/2009*.

Statistisk sentralbyrå. (2010). Befolkningsstatistikk. Ekteskap og skilsmisser, 2009. Hentet 23.09.2010 fra: www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/

Statistisk sentralbyrå. 2010. Mekling for foreldre. Hentet 23.09.2010 fra: www.ssb.no/vis/emner/03/03/meklingfam/main.html

Tjersland, O. A. (1992). *Samlivsbrudd og foreldreskap. Meklingsprosessens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tjersland, O. A. & Gulbrandsen, W. (2007). *FORM – prosjektet. Foreldremekling ved samlivsbrudd. Prosjektbeskrivelse*. Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo, upublisert manuskript.

Tjersland, O.A, & Gulbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: oversikt over modeller og ideologi. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 8, s. 692 – 700.

Vinding, A. & Berg, T. I. (2010, 05 04). 1 av 2 barnedrap skjer i forbindelse med samlivsbrudd. *VG nett*. Hentet 18.10.2010 fra www.vg.no/nyheter/innenriks/foreldrevold/artikkel.php?artid=10004928

Vinding, A. & Berg, T. I. (2010, 10 18). Gir millioner i støtte til skilsmissebarn for å unngå nye drap. *VG nett*. Hentet 18.10.2010 fra www.vg.no/nyheter/innenriks/foreldrevold/artikkel.php?artid=10017122

Walker, J. (2010). Family mediation: the rhetoric, the reality and the evidence. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 8, s. 676 – 687.

Walther, S. & Skahjem, L. F. (2008). *Hvor ble det av prosessen? – implikasjoner ved innføring av ny meklingsordning*. Familievernkontoret i Fredrikstad: Spesialistoppgave/ Upublisert manuskript.

Vedlegg

A

Redegjørelse for nevnte konflikttyper. Fremstilling basert på Nordhelle (2004)

Interessekonflikter . Springer ut i fra behov, ønsker eller interesser, og oppstår i utgangspunktet når det er lite av ressurser som flere parter har behov for. Der begge parter ønsker de samme ressursene, og begge parter har forventninger om å ha rett til disse ressursene – vil det resultere i konflikt. Ressursene det handler om, behøver ikke å være materielle, men kan også være immaterielle – som tid. Uenigheter om prioritering av arbeidsoppgaver hjemme, hvem som skal ta seg av hva, kan også være eksempler på interessekonflikt. I tillegg kan ulike oppfatninger om hvem sine interesser som skal gjelde innenfor en familie, være en kime til interessekonflikt.

Instrumentelle konflikter. Uenigheter i forhold til hva vi skal gjøre, og hvordan vi skal gjøre det, refereres til som instrumentelle konflikter. Altså uoverensstemmelser om hva som er målet, og hvordan målet skal nås. Ofte er denne typen konflikt sammensatt med interesse- eller verdikonflikter, men kan også kun være en instrumentell konflikt.

Verdikonflikter. Konflikter knyttet til individers grunnleggende verdisyn eller prinsipper som er forankret i slike. Ulike verdier i seg selv er ikke en kilde til konflikt, det er dersom man ikke godtar slike forskjeller at verdikonflikter oppstår. Dersom personlige verdier står sterkt for en person, vil verdikonflikter være vanskelige å håndtere. At verdier står sterkt, og i stor grad er med på å identifisere hvem man er som person, vil gjøre det vanskelig å inngå kompromisser i forhold til sine standpunkt.

Faktakonflikter (som del av verdi - og interessekonflikter). Uenigheter om hva som er den faktiske situasjonen, hvor begge parter mener det finnes en objektiv sannhet – og begge parter er sikre på å kjenne til denne – og at den andre parten tar feil. Det som skaper denne type konflikt er i realiteten partenes ulike oppfatninger om hva som har skjedd, eller hvorvidt noe har skjedd i det hele tatt. Faktakonflikter har ofte skjulte verdi – eller interessekonflikter i

bunn, fordi en faktakonflikt i seg selv ikke behøver å bety noe dersom det ikke har noen konsekvenser.

Pseudokonflikter/ ikke- reelle konflikter. En oppfattet konflikt, som i realiteten ikke er en uoverensstemmelse. Denne type konflikter kan være utilsiktede eller tilsiktede. Utilsiktede pseudokonflikter bygger ofte på misforståelser, og kan raskt ryddes opp i dersom partene kommuniserer tydelig med hverandre, og ikke gir så mye rom for fortolkning av hverandre (ofte dersom kommunikasjonen er fraværende eller uklar). Tilsiktede pseudokonflikter er på den annen side bevisst skapt av den ene parten med det formål å oppnå noe med konflikten. Parten som setter i gang denne typen konflikt er fullt klar over at det som presenteres ikke er reelt, men igangsetter dette for å belaste den andre part ved å såre eller skade denne.

B

Redegjørelse for nevnte meklingstilnærminger. Fremstilling basert på Tjersland & Gulbrandsen (2010).

Narrativt orientert mekling. I tråd med narrativ tenkning i familierapi, er formålet med denne tilnærmingen å skape nyanser i partenes virkelighetsforståelse. Dette kan bidra til endret fokus fra en problemfylt og fastlåst historie, til å romme historier om respekt, samarbeid, forståelse og fred. Denne tilnærmingen forutsetter en god relasjon mellom mekler og foreldre, samt en ”skreddersydd” prosess fordi alle historier vil være forskjellige.

Transformativ mekling. Denne meklingsformen vektlegger ”empowerment” – styrking og anerkjennelse av partenes selvfølelse. Dette gjøres for å sette partene i likeverdige posisjoner før forhandlingene begynner. Avtaler er ikke hovedmålet med meklingen, men heller transformasjon av partenes holdninger. Grunntanken er at ved å hjelpe til med å likestille partenes posisjoner overfor hverandre, og klargjøre hver enkelts interesser og evner, styrkes foreldreparets evne til å håndtere situasjonen selv. På denne måten vil de ha større sjanser til å komme fram til varige, gjensidige løsninger fremfor å bli pådyttet løsninger som ikke vil vare av andre. Denne prosessen kan ta tid. (Bush & Folger, 1994, i Tjersland & Gulbrandsen, 2010).

Interaktiv mekling. Denne alternative modellen har lignende grunntanker som i transformativ mekling, men fokuserer på å endre interaksjonen mellom foreldrene fremfor holdningene. Meklerens fokus er derfor på interaksjonen mellom foreldrene, og kan ut over dette benytte den arbeidsformen han eller hun er mest fortrolig med. Både transformativ og interaktiv mekling kan sies å ha langsiktige målsettinger for foreldrenes samhandling, og fokuserer derfor på foreldrenes holdninger eller interaksjon.

C

Tabell II

Foreldrenes alder

	Høykonfliktgruppe		Lavkonfliktgruppe	
	Mødre	Fedre	Mødre	Fedre
Mean	36,5	40	36	39
Range	28 – 47	28 - 57	25 - 51	26 - 62
SD	6.20	6.86	6.20	6.86

Tabell III

Foreldrenes utdanning i antall år etter videregående

	Høykonfliktgruppe		Lavkonfliktgruppe	
	Mødre	Fedre	Mødre	Fedre
Mean	3	3	2,8	2,4
Range	0 – 10	0 – 12	0 – 8	0 – 7
SD	2.90	2.74	2.38	2.50

Tabell V

Fordeling av felles barn

	Høykonfliktgruppe	Lavkonfliktgruppe
Mean	1.57	1.78
Range	1 – 4	1 – 3
SD	.87	.64